JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
VERICA TRSTENJAK
16 päivänä kesäkuuta 2011 [1]

I Johdanto

1. Itävallan Oberster Gerichtshof (ylin tuomioistuin; jäljempänä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin) on esittänyt unionin tuomioistuimelle SEUT 267 artiklan nojalla useita ennakkoratkaisukysymyksiä, jotka koskevat miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19.12.1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY [2] 4 artiklan tulkintaa.

2. Nämä kysymykset ovat käsiteltävinä vanhuuseläkettä saavan Waltraud Brachnerin (jäljempänä pääasian valittaja) ja Pensionsversicherungsanstaltin (jäljempänä pääasian vastapuoli) välisessä oikeusriidassa, joka koskee valittajalle kuuluvan eläkkeen määrää. Asiassa on ennen kaikkea kyse siitä, onko pääasian valittaja asetettu sukupuolensa perusteella muita eläkkeensaajia huonompaan asemaan, kun tarkastellaan kansallisessa vanhuusvakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädettyä eläkkeen vuosittaista tarkistusta ostovoiman kehityksen mukaisesti. Tässä yhteydessä on viime kädessä kyse siitä, ovatko kansallisen sosiaalipolitiikan monitahoiset järjestelmät sopusoinnussa direktiivissä 79/7 säädetyn miesten ja naisten tasa-arvoista kohtelua koskevan unionin oikeuden periaatteen kanssa. Kiistanalaista on tässä yhteydessä ensinnäkin se, kuuluvatko tällaiset järjestelmät ylipäätään direktiivin 79/7 soveltamisalaan. Lisäksi on tutkittava, onko kyseessä mahdollisesti objektiivisesti perusteltu mies- ja naispuolisten eläkkeensaajien erilainen kohtelu.

3. Ennakkoratkaisupyynnön tavoitteena on lähinnä selvittää, ovatko Itävallan eläketarkistusjärjestelmän yksittäiset säännökset sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa, sen jälkeen kun Itävallan Verfassungsgerichtshof oli 24.9.2009 antamassaan tuomiossa jo lausunut kyseisten säännösten

1 – Alkuperäinen kieli: saksa. Oikeudenkäyntikieli: saksa.
2 – EYVL L 6, s. 24.

perustuslainmukaisuudesta, erityisesti niiden yhteensoveltuvuudesta sekä yhdenvertaisuusperiaatteen että perustuslaissa vahvistetun omaisuudensuojan kanssa. Kyseisessä tuomiossa Verfassungsgerichtshof totesi säännökset perustuslain mukaisiksi ja näin ollen hylkäsi lukuisten itävaltalaisten tuomioistuinten, myös ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen, sen käsiteltäviksi saattamat riidanalaisten säännösten kumoamista koskevat vaatimukset muun muassa perusteettomina.

4. Naisten yhdenvertaisuus henkilökohtaisissa, yhteiskunnallisissa ja oikeudellisissa asioissa kuuluu eurooppalaisen kulttuurin keskeisiin saavutuksiin. Se on tulosta historiallisesta kehityksestä, joka alkoi valistuksen aikakaudella ihmisoikeusopin myötä ja vakiintui viime vuosisadalla lukuisten naisten vaadittua vapautta ja itsemääräämisoikeutta. Tästä on osoituksena se, että yhdenvertaisuuden ajatus on vahvistettu lukuisissa eri aloja koskevissa julistuksissa ja oikeudellisissa välineissä. [3]

3 – Naisten yhtäläisiä oikeuksia koskevan ajatuksen edelläkävijänä voidaan pitää Marie Gouzea, joka tunnetaan myös nimellä Olympe de Gouges (1748–1793) ja joka kirjoitti vuonna 1791 Naisten oikeuksien julistuksen (Déclaration des droits de la Femme et de la Citoyenne). Naisten asettamista huonompaan asemaan työelämässä on vastustanut ansioituneesti mm. Marie Curie (1867–1934), joka ensimmäisenä naisena opiskeli Sorbonnen yliopistossa ja sai Nobel-palkinnon.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Unionin oikeus* [4]

5. Direktiivin 79/7/ETY neljässä ensimmäisessä artiklassa säädetään seuraavaa:

”1 artikla

Tämän direktiivin tarkoituksena on asteittain toteuttaa 3 artiklassa tarkoitetussa sosiaaliturvassa ja muussa sosiaalisessa suojelussa miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaate, jäljempänä ’tasa-arvoisen kohtelun periaate’.

2 artikla

Tätä direktiiviä sovelletaan työtä tekevään väestöön, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat, sellaiset työntekijät ja itsenäiset ammatinharjoittajat, joiden työnteko on keskeytynyt sairauden, tapaturman tai muunlaisen kuin vapaaehtoisen työttömyyden vuoksi,

4 – Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyssä sopimuksessa käytettyjen nimitysten mukaisesti yhteisön oikeudesta ja unionin oikeudesta käytetään tässä yhteiskäsitettä ”unionin oikeus”. Siltä osin kuin jäljempänä on kyse primaarioikeuden määräyksistä, ne ovat ratione temporis sovellettavia määräyksiä.

sekä työnhakijat, sekä eläkkeellä oleviin tai työkyvyttömiin työntekijöihin ja itsenäisiin ammatinharjoittajiin.

3 artikla

1. Tätä direktiiviä sovelletaan:

a) lakisääteisiin järjestelmiin, jotka antavat turvaa seuraavien tapausten varalta:

– sairaus,

– työkyvyttömyys,

– vanhuus,

– työtapaturmat ja ammattitaudit,

– työttömyys;

b) sosiaalihuoltoon niiltä osin kuin sillä täydennetään a alakohdassa tarkoitettuja järjestelmiä tai korvataan ne.

2. Tätä direktiiviä ei sovelleta jälkeenjääneille suoritettavia etuuksia koskeviin säännöksiin eikä perhe-etuuksia koskeviin säännöksiin muissa kuin niissä tapauksissa, joissa perhe-etuuksia myönnetään lisäetuuksina 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen tapausten johdosta.

3. Jotta varmistetaan tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttaminen ammatillisissa järjestelmissä, neuvosto antaa komission ehdotuksesta säännökset sen sisällöstä, soveltamisalasta ja järjestelyistä sen soveltamiseksi.

4 artikla

1. Tasa-arvoisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä välittömästi eikä välillisesti etenkään siviilisäädyn tai perheaseman perusteella eikä varsinkaan, kun on kysymyksessä:

– järjestelmien soveltamisala ja niiden piiriin pääsemisen edellytykset;

– velvollisuus osallistua rahoitukseen ja maksuosuuksien laskentaperusteet;

– etuuksien, aviopuolisosta ja huollettavista johtuvat lisät mukaan lukien, laskentaperusteet sekä etuuksiin olevan oikeuden kestoa ja jatkumista koskevat edellytykset.

2. Tasa-arvoisen kohtelun periaate ei rajoita naisten suojelua äitiyden perusteella koskevien säännösten soveltamista.”

B *Kansallinen oikeus*

6. Asian kannalta merkitykselliset kansalliset säännökset sisältyvät yleisestä sosiaalivakuutuksesta 9.9.1955 annettuun liittovaltion lakiin (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz). [5] ASVG:n 108 §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä säädetään kattavasta eläkkeiden tarkistusjärjestelmästä.

7. ASVG:n 108 §:n 5 momentissa määritellään tarkistuskerroin seuraavasti:

”Tarkistuskerroin: Liittovaltion sosiaaliturva-, sukupolvi- ja kuluttajansuoja-asioiden ministerin on vuosittain 30. marraskuuta mennessä vahvistettava asetuksella tarkistuskerroin (108f §) seuraavaksi kalenterivuodeksi. Asetus on esitettävä liittovaltion hallitukselle hyväksyttäväksi. Ellei toisin säädetä, tarkistuskerrointa sovelletaan eläkkeiden ja sosiaalivakuutuksen suorituksiin liittyvien kiinteiden määrien korottamiseen.”

8. ASVG:n 108f §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Liittovaltion sosiaaliturva-, sukupolvi- ja kuluttajansuoja-asioiden ministerin on vahvistettava tarkistuskerroin jokaiseksi kalenterivuodeksi ottamalla huomioon 108e §:n 9 momentin 1 kohdassa tarkoitettu viitearvo.

2. Viitearvo on vahvistettava siten, että eläkkeiden korotus vastaa viitearvon mukaisen tarkistuksen johdosta 3 momentissa tarkoitettua kuluttajahintojen korotusta. Viitearvo pyöristetään kolmeen desimaaliin.

3. Kuluttajahintojen nousu on määritettävä tarkistusvuotta edeltävän vuoden heinäkuuhun päättyneenä 12 kuukauden ajanjaksona toteutuneen keskimääräisen nousun perusteella, ja tässä yhteydessä on otettava huomioon vuoden 2000 kuluttajahintaindeksi tai sen korvaava indeksi. – –”

9. ASVG:n 108h §:ssä säädetään vuosittaisista eläkkeiden korotuksista seuraavaa:

”1. Kunkin vuoden tammikuun 1. päivästä alkaen

a) kaikki eläkevakuutuksesta maksettavat eläkkeet, joiden viitepäivä – – on ennen kyseisen vuoden tammikuun 1. päivää

b) – –

on kerrottava tarkistuskertoimella. – –”

5 – Jäljempänä ASVG (BGBl. nro 189/1955); sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna liittovaltion lailla (BGBl. I nro 150/2009).

10. Liittovaltion ministeri on vahvistanut asetuksella [6] vuonna 2008 koskeneeksi tarkistuskertoimeksi 1,017. Tämä tarkoittaa, että vuonna 2008 lähtökohtaisesti kaikkia ASVG:ssä säädettyjä eläkkeitä korotettiin 1,7 prosentilla.

11. Poikkeuksena tästä ASVG:n, sellaisena kuin se on muutettuna liittovaltion lailla, [7] 634 §:n 10 momentissa säädetään kuitenkin eläkkeiden poikkeuksellisesta korotuksesta vuodeksi 2008 seuraavaa:

”Poikkeuksena edellä mainitusta 108h §:n 1 momentin ensimmäisestä virkkeestä eläkkeitä, joiden määrä on yli 746,99 euroa kuukaudessa, ei kerrota kalenterivuonna 2008 tarkistuskertoimella vaan niitä korotetaan seuraavasti. Jos eläkkeen määrä kuukaudessa on

1. yli 746,99 euroa mutta enintään 1 050 euroa, sitä on korotettava 21 eurolla

2. yli 1 050 euroa mutta enintään 1 700 euroa, se on kerrottava kertoimella 1,020

3. yli 1 700 euroa mutta enintään 2 161,50 euroa, sitä on korotettava prosenttimäärällä, joka pienenee lineaarisesti kyseisten arvojen välillä 2 prosentista 1,7 prosenttiin

4. yli 2 161,50 euroa, sitä on korotettava 36,75 eurolla.”

12. Eläkkeensaajilla, joiden eläke on lyhyen vakuutusajan tai pienemmän laskentaperusteen takia niin pieni, ettei se enää kata vähimmäistoimeentuloa, on ASVG:n 292 §:n nojalla oikeus korvauslisään. Vähimmäistoimeentulo vahvistetaan sosiaalilainsäädännössä niin sanottuna korvauslisän viitetasona. Määritettäessä oikeutta korvauslisään on ASVG:n 292 §:n 2 momentin nojalla otettava huomioon

6 – BGBl. II nro 337/2007.

7 – Liittovaltion laki, jolla muutetaan sairaanhoitolaitoksista ja kuntoutuskeskuksista annettua liittovaltion lakia (Bundesgesetz über Krankenanstalten und Kuranstalten), vuoden 1998 lääkärilakia (Ärztegesetz), yksityisten sairaanhoitolaitosten rahoitusta koskevasta rahastosta annettua lakia (Privatkrankenanstalten-Finanzierungsfondsgesetz), yleistä sosiaalivakuutuslakia (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz), elinkeinotoiminnan sosiaalivakuutuslakia (Gewerbliches Sozialversicherungsgesetz), viljelijöiden sosiaalivakuutuslakia (Bauern-Sozialversicherungsgesetz), virkamiesten sairaus- ja tapaturmavakuutuksista annettua lakia (Beamten-, Kranken- und Unfallversicherungsgesetz), vuoden 1977 työttömyysvakuutuslakia (Arbeitslosenversicherungsgesetz), erityisavustuksesta annettua lakia (Sonderunterstützungsgesetz), asevoimien eläkelakia (Heeresversorgungsgesetz), vuoden 1957 sotaeläkelakia (Kriegsopferversorgungsgesetz) ja vuonna 1967 perhekustannusten korvaamisesta annettua lakia (Familienlastenausgleichsgesetz) (Bundesgesetz zur Anpassung von Rechtsvorschriften an die Vereinbarung gemäß Art. 15a B-VG über die Organisation und Finanzierung des Gesundheitswesens für die Jahre 2008 bis 2013; BGBl. I nro 101/2007; liittovaltion laki oikeussäännösten mukauttamisesta liittovaltion perustuslain 15a §:n mukaiseen, vuosia 2008–2013 koskevaan terveydenhuollon organisoinnista ja rahoituksesta tehtyyn sopimukseen).

myös eläkkeensaajan kanssa yhteistaloudessa asuvan aviopuolison kokonaisnettotulot. Yhtä aikaa ASVG:n 634 §:n 10 momentin muutoksen kanssa samalla lakimuutoksella korotettiin korvauslisän viitetasoa 726 eurosta 747 euroon (n. 2,81 %) ja yhteisessä taloudessa asuvan aviopuolison osalta 1 091,14 eurosta 1 120 euroon (n. 2,58 %) (muutoslain 4 §:n 41 kohdan a ja b alakohta).

III Tosiseikat, pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

13. Valittaja, joka on syntynyt 8.6.1947, saa vastapuolena olevalta eläkevakuutuslaitokselta (Pensionsversicherungsanstalt) vanhuuseläkettä ASVG:n nojalla. Vuonna 2007 hänen bruttoeläkkeensä oli 368,16 euroa kuukaudessa. Pääasian vastapuoli totesi 8.5.2008 tekemässään päätöksessä, että pääasian valittajan bruttoeläke on vuodeksi 2008 vahvistetun tarkistuskertoimen 1,017 perusteella 1.1.2008 lähtien 374,42 euroa kuukaudessa.

14. Valittajan tästä päätöksestä nostaman kanteen mukaan bruttoeläkkeen olisi pitänyt olla 1.1.2008 lähtien 389,16 euroa kuukaudessa. Kansallisen lainsäätäjän 1.1.2008 toteuttama eläkkeiden tarkistus on valittajan mukaan yhdenvertaisuusperiaatteen ja omaisuudensuojan vastainen sekä naisten välillisen syrjinnän vuoksi myös direktiivin 79/7 4 artiklan vastainen.

15. Kanne hyväksyttiin ensimmäisessä oikeusasteessa sillä perusteella, että kyseessä oli kielletty naisten välillinen syrjintä. Muutoksenhakutuomioistuin hyväksyi pääasian vastapuolen tekemän valituksen. Se velvoitti vastapuolen maksamaan pääasian valittajalle ainoastaan päätöksessä jo vahvistetun 374,42 euron suuruisen bruttokuukausieläkkeen ja hylkäsi sen ylittävät vaatimukset. Pääasian valittajan Revision-valitus kohdistuu muutoksenhaussa annettuun tuomioon, ja hän vaatii siinä ensimmäisessä oikeusasteessa annetun tuomion pysyttämistä.

16. Oberster Gerichtshof vaati siinä vireillä olevan Revision-menettelyn yhteydessä Itävallan Verfassungsgerichtshofia (perustuslakituomioistuin) kumoamaan ASVG:n, sellaisena kuin se on muutettuna liittovaltion lailla (BGBl. nro 101/2007), 634 §:n 10 momenttiin sisältyvän sanamuodon ”jotka ovat yli 746,99 euroa kuukaudessa” sekä saman 634 §:n 10 momentin 1 kohtaan sisältyvän sanamuodon ”yli 746,99 euroa”. Kumoamisvaatimusta perusteltiin sillä, että säännökset, joissa säädetään ainoastaan yli 746,99 euron suuruisten eläkkeiden poikkeuksellisesta

korotuksesta vuonna 2008, ovat Itävallan yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisia. Verfassungsgerichtshof hylkäsi tämän ja kaikkiaan 143 vastaavaa itävaltalaisten tuomioistuinten esittämää vaatimusta yhdistetyissä asioissa 24.9.2009 antamallaan tuomiolla. Kyseisen tuomion tiedoksiannon jälkeen Revision-menettelyä jatkettiin viran puolesta.

17. Pääasian kohteena on tässä vaiheessa asianosaisten kesken yhä riidanalainen kysymys siitä, onko lainsäätäjän vuodeksi 2008 toteuttama eläkkeiden tarkistus direktiivin 79/7 4 artiklan vastainen naisten välillisen syrjinnän takia. Oberster Gerichtshof myöntää olevansa epävarma direktiivin kyseisen säännöksen tulkinnasta. Tästä syystä se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko direktiivin [79/7] 4 artiklaa tulkittava siten, että myös lakisääteistä eläkevakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädetty eläkkeiden vuositarkistusjärjestelmä (indeksointi) kuuluu mainitun säännöksen 1 kohdassa tarkoitetun syrjintäkiellon soveltamisalaan?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi,

onko direktiivin [79/7] 4 artiklaa tulkittava siten, että se on esteenä eläkkeiden vuositarkistusta koskevalle kansalliselle säännökselle, jonka mukaan tietty ryhmä pieneläkkeiden saajia saa mahdollisesti pienemmän korotuksen kuin muut eläkkeensaajat, siltä osin kuin tällainen säännöstö on epäedullinen 25 prosentille miespuolisista mutta 57 prosentille naispuolisista eläkkeensaajista eikä tälle ole objektiivista oikeuttamisperustetta?

3) Jos toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi,

voidaanko naispuolisten eläkkeensaajien epäedullinen kohtelu heidän eläkkeensä vuosikorotuksen yhteydessä perustella naispuolisten eläkkeensaajien varhaisemmalla eläkeiällä ja/tai sillä, että he saavat eläkettä kauemmin, ja/tai sillä, että sosiaalioikeudellista vähimmäistuloa koskevaa viitetasoa (korvauslisän viitetasoa) korotettiin suhteellisesti enemmän, kun sosiaalioikeudellisen vähimmäistulon myöntämistä (korvauslisä) koskevissa säännöksissä säädetään eläkkeensaajan muiden omien tulojen ja hänen kanssaan yhteistaloudessa asuvan aviopuolison tulojen huomioon ottamisesta, mutta muiden eläkkeensaajien

eläkettä korotettaessa ei oteta huomioon eläkkeensaajan muita omia tuloja eikä hänen aviopuolisonsa tuloja?”

IV Oikeudenkäyntimenettely unionin tuomioistuimessa

18. Ennakkoratkaisupyyntö, joka on päivätty 9.2.2010, saapui unionin tuomioistuimen kirjaamoon 8.3.2010.

19. Itävallan hallitus ja Irlanti sekä Euroopan komissio ovat esittäneet kirjallisia huomautuksia Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 artiklassa määrätyssä määräajassa.

20. Itävallan hallituksen ja Irlannin sekä komission asiamiehet esittivät suullisia huomautuksia 13.4.2011 pidetyssä istunnossa.

V Asianosaisten ja muiden osapuolten keskeiset lausumat

A *Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

21. Itävallan hallitus katsoo, että vaikka direktiivi 79/7 ei sanamuotonsa perusteella koske eläkkeiden tarkistusta, direktiivin tavoitteen eli miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun sosiaaliturvakysymyksissä on johdettava myönteiseen tulokseen.

22. Irlannin mukaan ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen olisi sen sijaan vastattava, että direktiivin 79/7 4 artiklaa on tulkittava siten, ettei lakisääteistä eläkevakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädetty eläkkeiden vuositarkistusta koskeva järjestelmä (indeksointi) kuulu kyseisen säännöksen 1 kohdassa tarkoitetun syrjintäkiellon soveltamisalaan.

23. Oikeudellisen näkemyksensä tueksi Irlanti huomauttaa ensinnäkin, että direktiivin 79/7 soveltamisalaan kuuluakseen etuuden on muodostettava sellainen lakisääteinen järjestelmä, jolla annetaan turvaa jonkin siinä luetellun tapauksen varalta, tai osa tällaista järjestelmää taikka sen on oltava yksi sellainen sosiaalihuollon muoto, jolla pyritään samaan päämäärään. Jos lähtökohdaksi otetaan tämä määritelmä, pääasiallinen eläke, jota pääasian valittajalle maksetaan hänen täytettyään 60 vuotta, kuuluu direktiivin 79/7 soveltamisalaan. Itävallassa toteutettavalla eläkkeiden vuositarkistuksella on Irlannin mukaan sen sijaan toinen tavoite, nimittäin vähimmäistulotason takaaminen kaikille eläkkeensaajille. Sillä ei näin ollen ole suoraa yhteyttä tavoitteeseen antaa turvaa ikään liittyvien riskien varalta.

24. Irlannin mielestä tähän asiaan voidaan lisäksi soveltaa oikeuskäytäntöä, joka koskee sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14.6.1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 [8] 46 ja 51 artiklaa ja jossa unionin tuomioistuin erottaa toisistaan perusvanhuuseläkkeen ja esimerkiksi hintatason muutosten vuoksi tehtävät tarkistukset. Kyseisen oikeuskäytännön perusteella Irlanti katsoo, että on erotettava toisistaan vanhuuseläkkeen ensimmäiset laskentaperusteet (eli menettely, jossa vahvistetaan ensimmäisellä kerralla maksettavan eläkkeen määrä) ja myöhemmät tarkistukset, joilla etuuden suuruutta muutetaan tietyllä määrällä tai prosenttiosuudella ottamalla huomioon inflaation kaltaiset tekijät.

25. Irlannin mukaan vanhuuseläkkeen ensimmäiset laskentaperusteet kuuluvat käsitteeseen ”etuuksien laskentaperusteet” ja näin ollen direktiivin 79/7 soveltamisalaan. Elinkustannusten perusteella tehtävät myöhemmät tarkistukset eivät sen sijaan kuulu ”etuuksien laskentaperusteisiin” eivätkä siten myöskään 4 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

26. Komission mukaan ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen olisi vastattava, että direktiivin 79/7 4 artiklaa on tulkittava siten, että myös lakisääteistä eläkevakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädetty eläkkeiden vuositarkistusta koskeva järjestelmä (indeksointi) kuuluu tämän säännöksen 1 kohdassa tarkoitetun syrjintäkiellon soveltamisalaan.

27. Komissio katsoo, että direktiiviä 79/7 on tulkittava laajasti ja että sen soveltamisalaan kuuluu sosiaalietuuksien laskentaperusteiden lisäksi niiden myöhempi korotus. Komission mukaan direktiivi menettäisi tehokkaan vaikutuksensa, jos sitä voitaisiin soveltaa ainoastaan etuuden alkuperäiseen vahvistamiseen eivätkä myöhemmät tarkistukset kuuluisi sen soveltamisalaan. Jäsenvaltiot voisivat tällöin äärimmäisessä tapauksessa jättää tietyn sukupuolen edustajat kokonaan kaikkien eläkkeiden tarkistusten ulkopuolelle, mikä aiheuttaisi pidemmällä aikavälillä huomattavia eroja naisten ja miesten eläkkeiden välille. Komission mielestä ei voida olettaa, että neuvosto olisi lainsäätäjänä jättänyt tällaisen oikeudellisen aukon.

28. Eläkkeiden vuositarkistusjärjestelmä kuuluu komission mukaan direktiivin 79/7 soveltamisalaan, koska siinä on kyse sosiaaliturvaetuudesta, joka liittyy suoraan ja oleellisesti turvan antamiseen direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa mainittujen tapausten varalta eli siihen, että iän myötä toimeentuloon tarvittavat tulot tai niiden ostovoima vähentyvät. Komissio toteaa, että eläkkeiden tarkistuksen tavoitteena on varmistaa eläkkeiden arvo ja säilyttää niiden ostovoima. Lisäksi tarkistus liittyy suoraan alun perin myönnettyyn määrään, joka on myös prosenttimääräisen korotuksen laskentaperusteena.

8 – EYVL L 149, s. 2.

29. Vaikka katsottaisiin, ettei eläkkeiden myöhempi korotus sisälly laskentaperusteiden käsitteeseen, tästä ei voitaisi komission mukaan päätellä, etteivät myöhemmät eläkkeiden tarkistukset kuulu direktiivin soveltamisalaan. Direktiivin 79/7 4 artiklassa esitetty luettelo ei nimittäin ole tyhjentävä, kuten säännöksen sanamuoto (”varsinkaan”) osoittaa.

B *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

30. Itävallan hallituksen mukaan toiseen ennakkoratkaisukysymykseen olisi vastattava, että jos lakisääteistä eläkevakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädetty eläkkeiden vuositarkistusjärjestelmä kuuluu direktiivin 79/7 4 artiklassa tarkoitetun tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltamisalaan, kyseistä säännöstä on tulkittava siten, ettei eläkkeiden vuositarkistusta koskevassa kansallisessa säännöksessä, jonka mukaan tietty eläkkeensaajaryhmä saa mahdollisesti muita pienemmän korotuksen, syrjitä sukupuolen perusteella, koska tietyn sukupuolen lukumääräinen osuus ei ole kyseisessä henkilöryhmässä merkittävä myöskään suhteessa eläkkeensaajien kokonaismäärään ja koska ei ole muuta henkilöryhmää, jonka asemaa voitaisiin suoraan verrata sen henkilöryhmän asemaan, jonka väitetään joutuneen epäedulliseen asemaan.

31. Itävallan hallitus toteaa tästä ensinnäkin, ettei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien asianosaisten miespuolisten (25 %) ja naispuolisten (57 %) pieneläkkeiden saajien prosenttilukujen yhteydessä voida väittää, että kyseessä olevalla toimenpiteellä asetettaisiin oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla merkittävä prosenttiosuus tietyn sukupuolen edustajista epäedulliseen asemaan. Vaikka oikeuskäytännön perusteella ei voida vahvistaa tiettyä prosenttiosuutta, jonka ylittyessä kyse on välillisestä syrjinnästä, nyt käsiteltävässä asiassa prosenttiosuuksissa ei ole yhtä suuria eroja kuin muissa tapauksissa, joten toimenpidettä ei voida Itävallan hallituksen mukaan pitää tosiasiallisesti syrjivänä.

32. Lisäksi, Itävallan hallitus huomauttaa, että eläkejärjestelmää koskevat toimenpiteet vaikuttavat eri tavoin eri sukupuoliin, mikä johtuu naisten ja miesten erilaisista työurista. Jos kaikissa lainsäätäjän toimenpiteissä lähtökohdaksi otettaisiin ainoastaan sukupuolten prosenttiosuus, jäsenvaltiot olisivat unionin tuomioistuimen tähänastisen oikeuskäytännön vastaisesti menettäneet niille unionin oikeudessa myönnetyn itsenäisen toimivallan kansallisen sosiaalipolitiikan toteuttamisessa. Itävallan hallituksen mukaan tästä seuraisi, että tulevaisuudessa vain etuuksien lineaarisesta tarkistamisesta yhdenmukaisella prosenttiluvulla voitaisiin katsoa, ettei siinä ole kyse syrjinnästä.

33. Itävallan hallituksen mielestä syrjinnän olemassaoloa voidaan arvioida vain, jos jokaisen ryhmän tilannetta verrataan eläkkeensaajien kokonaismäärään. Itävallan hallituksen mukaan prosenttimäärien tarkastelusta ilmenee, ettei toimenpide vaikuta missään tapauksessa naisiin niin paljon voimakkaammin, että sen perusteella voitaisiin katsoa olevan kyseessä sukupuoleen perustuva syrjintä, joten säännöstö ei jo tästä syystä ole direktiivin 79/7 vastainen. Lisäksi Itävallan hallitus huomauttaa, että syrjinnän toteamiseksi tarvittaisiin selkeä vertailuryhmä. Vuoden 2008 eläketarkistuksessa ei ole kuitenkaan selkeää vertailuryhmää, koska tarkistuksen suuruus voi vaihdella yksilöllisen tilanteen tai mahdollisen aviopuolison tilanteen mukaan.

34. Irlanti ehdottaa, että toiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan, ettei direktiivin 79/7 4 artikla ole esteenä eläkkeiden vuositarkistusta koskevalle kansalliselle säännökselle, jonka mukaan tietty ryhmä pieneläkkeiden saajia saa mahdollisesti pienemmän korotuksen kuin muut eläkkeensaajat.

35. Irlannin mukaan on ensinnäkin selvitettävä, kenen tai keiden tilanteeseen pääasian valittajan tilannetta on verrattava. Toiseksi on tutkittava, kohdellaanko kyseistä henkilöä (tai henkilöryhmää) edullisemmin kuin Brachneria. Jos näin on, on selvitettävä, asetetaanko toisen sukupuolen edustaja tämän erilaisen kohtelun vuoksi edullisempaan asemaan. Jos asetetaan, on tarkasteltava, onko erilainen kohtelu perusteltua objektiivisista syistä, jotka eivät liity millään tavoin sukupuoleen. Irlanti päättelee, etteivät ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tekemät vertailut liity pääasian valittajan tilanteeseen, minkä vuoksi ennakkoratkaisukysymykset ovat hypoteettisia eivätkä siksi täytä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä.

36. Siltä varalta, että unionin tuomioistuin edellä esitettyjen perustelujen vastaisesti katsoo, että kysymykset voidaan ottaa tutkittaviksi, Irlanti toteaa, ettei kansallisen tuomioistuimen esittämistä tosiseikoista ilmene, että pääasian valittajaa (tai henkilöryhmää, johon hän kuuluu) olisi kohdeltu epäedullisemmin kuin määritettävissä olevaa miespuolista vertailuhenkilöä (tai pääasiallisesti miehistä koostuvaa vertailuryhmää). Irlanti myöntää, että tiettyjen eläkkeensaajaryhmien eläkkeitä korotetaan prosenttimääräisesti enemmän kuin muiden. Kaikki tällaiset ryhmät eivät kuitenkaan koostu pääasiallisesti miehistä.

37. Irlannin mukaan ei käy ilmi, missä määrin korvauslisäjärjestelmä voisi olla syrjivä. Se toteaa, että 54 prosenttia korvauslisän saajista on naisia, mikä vastaa lähes tarkalleen naisten

prosenttiosuutta kaikista eläkkeensaajista (53 %). Irlannin mukaan tästä syystä ei voida todeta, että korvauslisän saajien ryhmä koostuisi pääasiallisesti miehistä tai naisista. Se kuvastaa ainoastaan kaikkiin eläkkeensaajiin suhteutettuja prosenttiosuuksia. Peruseläkkeen tarkistuksessa ei oteta huomioon muita tuloja (siinä sovelletaan toisenlaisia periaatteita kuin korvauslisässä). Näitä periaatteita sovelletaan kuitenkin Irlannin mukaan sekä pieneläkkeiden saajiin (jotka ovat pääasiallisesti naisia) että suurten eläkkeiden saajiin (jotka ovat pääasiallisesti miehiä). Irlannin mukaan ei näin ollen voida todeta, että nämä molemmat laskentamenetelmät johtaisivat siihen, että pääasiallisesti miehistä koostuvaa ryhmää kohdeltaisiin edullisemmin kuin pääasiallisesti naisista koostuvaa ryhmää. Vaikka suurten eläkkeiden saajien ryhmää (joka koostuu pääasiallisesti miehistä) kohdellaan jollain tavoin edullisemmin, väitettyyn epäedulliseen asemaan joutunut henkilöryhmä (korvauslisän saajat) ei koostu pääasiallisesti naisista.

38. Lisäksi Irlanti huomauttaa, että erilainen menettelytapa tulojen huomioon ottamisessa korvauslisien ja normaalin eläkkeen yhteydessä kuuluu jäsenvaltioiden harkintavaltaan, sillä jäsenvaltio voi ottaa etuudensaajan varallisuussuhteet huomioon joissakin etuuksissa ja joissakin taas ei.

39. Komission mukaan toiseen ennakkoratkaisukysymykseen olisi vastattava, että direktiivin 79/7 4 artiklaa on tulkittava siten, että se on esteenä eläkkeiden vuositarkistusta koskevalle kansalliselle säännökselle, jonka mukaan tietty ryhmä pieneläkkeiden saajia saa mahdollisesti pienemmän korotuksen kuin muut eläkkeensaajat, sikäli kuin säännöksen takia 25 prosenttia miespuolisista mutta 57 prosenttia naispuolisista eläkkeensaajista joutuu epäedulliseen asemaan, ellei tätä voida perustella objektiivisilla seikoilla, jotka eivät mitenkään liity syrjintään sukupuolen perusteella.

40. Komissio perustelee oikeudellista näkemystään sillä, että oikeuskäytännön mukaan erilainen kohtelu on kyseessä silloin, kun sellaisten naistyöntekijöiden osuus, jotka eivät täytä tiettyä edellytystä päästäkseen irtisanomissuojan piiriin, on tilastollisesti ”huomattavasti pienempi prosenttiosuus” tai kun on olemassa ”vähemmän merkittävä mutta jatkuva ja suhteellisen pysyvä ero pitkän ajanjakson kuluessa”. Kun tarkastellaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ilmoittamia tietoja – joista ilmenee, että 57 prosenttia naisista ja 25 prosenttia miehistä saavat pieneläkettä –, ei voida kiistää, että etenkin naisiin kohdistuu kielteisiä vaikutuksia, minkä vuoksi naiset joutuvat tosiasiallisesti epäedulliseen asemaan. Tällainen erilainen kohtelu on

erityisen vakavaa, koska henkilöihin, jotka eivät saa korvauslisää, kuuluu selvästi enemmän naisia kuin miehiä.

torjumiseksi. Pääasian valittajan kaltaiset henkilöt, joilla on (henkilökohtaisesti tai aviopuolison tulojen kautta) muita tuloja, eivät kuitenkaan tarvitse tällaista sosiaalipoliittista toimenpidettä. Heidän kohdallaan on nimittäin oletettava, ettei vanhuusajan köyhyys uhkaa heitä muiden tulojen vuoksi ja etteivät he siksi tarvitse suurempaa tarkistusta kuin kuluttajahintaindeksin perusteella olisi tehtävä.

C *Kolmas ennakkoratkaisukysymys*

41. Itävallan hallituksen mukaan kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen olisi vastattava, että jos unionin tuomioistuin kuitenkin pitää tietyn eläkkeensaajaryhmän mahdollisesti pienempää korotusta naisten syrjintänä, korotus on oikeutettu, koska sillä on erottamaton yhteys korvauslisän viitetason poikkeukselliseen korotukseen ja siihen liittyvään köyhyyden torjumisen tavoitteeseen (oikeutettuna sosiaalipolitiikan tavoitteena); kyseinen toimenpide soveltuu myös tavoitteiden saavuttamiseen eikä ylitä sitä, mikä on tarpeen. Tälle ei ole esteenä eläkkeensaajan muiden tulojen sekä hänen kanssaan yhteistaloudessa asuvan aviopuolison tai rekisteröidyn kumppanin tulojen huomioon ottaminen korvauslisän viitetasossa.

43. Lisäksi Itävallan hallitus viittaa Itävallan Verfassungsgerichtshofin 24.9.2009 antamaan tuomioon, jossa se totesi, että vuoden 2008 eläketarkistus on perustuslain mukainen eikä loukkaa perusoikeuksia, etenkään yhdenvertaisuusperiaatetta. Itävallan hallitus myös huomauttaa, että Verfassungsgerichtshof on myöntänyt suoran yhteyden (vaikutusten yhteyden) eläkkeiden tarkistuksen ja korvauslisän poikkeuksellisen korotuksen välillä. Viimeksi mainittu on näin ollen otettava huomioon arvioitaessa eläke-etuuksien korottamista vuoden 2008 poikkeuksellisella eläkekorotuksella.

42. Korvauslisän viitetasojen poikkeuksellisen korottamisen perusteltavuudesta Itävallan hallitus toteaa, että vuoden 2008 eläketarkistuksen tavoitteena oli auttaa pieneläkkeiden saajia. Tarkoituksena oli toteuttaa merkittävä parannus vanhuusajan köyhyyden

44. Irlanti ehdottaa, että kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan, että naispuolisten eläkkeensaajien asettaminen epäedulliseen asemaan heidän eläkkeidensä

vuosikorotusten yhteydessä voi olla oikeutettua, jos se on tarpeen ja sopivaa sellaisen sosiaali- tai talouspoliittisen tavoitteen saavuttamiseksi, joka ei liity millään tavoin sukupuoleen perustuvaan syrjintään. Siltä osin kuin jäsenvaltio vetoaa direktiivin 79/7 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaan, epäedulliseen asemaan asettaminen voi olla oikeutettua myös varhaisemman eläkeiän ja/tai sen vuoksi, että naispuoliset eläkkeensaajat saavat eläkettä kauemmin.

45. Irlanti perustelee oikeudellista näkemystään sillä, että sosiaalihuoltosäännöksissä tuetaan väistämättä joitakin etuudensaajaryhmiä ja että toiset taas jäävät tuen ulkopuolelle, jolloin voitaisiin mahdollisesti soveltaa monitahoisempia arviointi- ja erotteluperusteita. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön sisältyy Irlannin mukaan lukuisia tapauksia, joissa yksittäisten valtioiden säännöksiä on riitautettu syrjinnän vuoksi ja joissa unionin tuomioistuin on todennut, että kansallisessa oikeudessa säädetyt arviointiperusteet ovat perusteltuja oikeutetun tavoitteen vuoksi. Vaikka talousarvioon liittyvät seikat eivät sellaisinaan voi oikeuttaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää, unionin tuomioistuin on Irlannin mukaan pitänyt julkisten menojen asianmukaisen hallinnoinnin varmistamista oikeutettuna tavoitteena. Irlanti katsoo, että osoittaessaan rajallisia julkisia varoja vuosittaisessa talousarviomenettelyssä jäsenvaltiot noudattavat useita oikeutettuja sosiaali- ja talouspoliittisia tavoitteita, jotka koskevat muun muassa rajallisten julkisten varojen jakamista eri henkilöryhmien kesken ja julkisten menojen asianmukaista hallinnointia. Jäsenvaltioilla on tässä yhteydessä erittäin laaja harkintavalta. Kun määriä on toisinaan tarkistettava, voi vastaavasti olla yksinkertaisempaa tehdä yleisiä korotuksia kuin laskea jokaiselle yksittäiselle henkilölle tarkka prosenttiluku. Nyt käsiteltävässä asiassa kansallinen tuomioistuin on jakanut eläkkeet neljään luokkaan. Irlanti katsoo, että ne voitaisiin kuitenkin jakaa myös toisella tavalla. Irlannin hallituksen mukaan kansallisille hallintoviranomaisille aiheutuisi valtavasti lisärasitteita, jos jokaisen säännöksen kohdalla olisi analysoitava tilastollisesti naisten ja miesten välisiä suhteita, ennen kuin yleinen korotus voitaisiin toteuttaa.

46. Lisäksi Irlanti toteaa, että Itävallassa saatetaan soveltaa miehiin ja naisiin eri eläkeikää. Jos tämä pitää paikkansa, Itävalta voisi mahdollisesti vedota direktiivin 79/7 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaan. Tällöin Itävallalla olisi oikeus toteuttaa miesten ja naisten kohdalla erilaisia toimenpiteitä, jos tämä liittyy ”väistämättä” eri eläkeikään.

47. Komissio ehdottaa, että kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan, ettei naispuolisten eläkkeensaajien asettaminen epäedulliseen asemaan heidän eläkkeidensä vuosikorotusten yhteydessä ole oikeutettua varhaisemman eläkeiän tai sen perusteella,

että naispuoliset eläkkeensaajat saavat eläkettä kauemmin, eikä myöskään sen perusteella, että sosiaalioikeudellista vähimmäistuloa koskevaa viitetasoa (korvauslisän viitetasoa) korotettiin suhteellisesti enemmän, kun sosiaalioikeudellisen vähimmäistulon myöntämistä (korvauslisä) koskevissa säännöksissä säädetään eläkkeensaajan muiden omien tulojen ja hänen kanssaan yhteistaloudessa asuvan aviopuolison tulojen huomioon ottamisesta, mutta muiden eläkkeensaajien eläkettä korotettaessa ei oteta huomioon eläkkeensaajan muita omia tuloja eikä hänen aviopuolisonsa tuloja.

48. Varhaisempaan eläkeikään tai siihen, että naispuoliset eläkkeensaajat saavat eläkettä kauemmin, perustuvasta erilaisesta kohtelusta komissio toteaa, että hankittujen vakuutuskuukausien määrä on otettu huomioon jo eläkettä laskettaessa eikä sitä voida ottaa uudelleen huomioon. Komissio katsoo, ettei naisten pidempää keskimääräistä elinajanodotetta voida hyväksyä oikeuttamisperusteeksi, koska pidempi elinajanodote on tyypillisesti sukupuoleen liittyvä ero. Lisäksi sen mielestä on epävarmaa, mikä on tarkalleen korvauslisän viitetason korottamisen oikeutettu tavoite. Komissio toteaa myös, että unionin tuomioistuin antaa jäsenvaltioille liikkumavaraa sosiaaliturvajärjestelmissä mutta edellyttää tiukasti toimenpiteiden tarpeellisuutta ja soveltuvuutta sosiaalipoliittiseksi tavoitteeksi.

VI Oikeudellinen arviointi

A *Alustavat huomautukset*

1. Syrjintäkieltoa koskevat unionin oikeuden periaatteet

49. Työpaikalla sovellettavalla miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteella [9] on keskeinen asema eurooppalaisessa työoikeudessa. [10] Työelämässä noudatettava

9 – Ks. Euroopassa noudatettavaa miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatetta koskevasta perusteellisesta selvityksestä McCrudden, C. ja Prechal, S., "The Concepts of Equality and Non-Discrimination in Europe: A practical approach", *Report of the European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities*, 2009.

10 – Ks. vastaavasti Krimphove, D., *Europäisches Arbeitsrecht*, München, 1996, s. 140.

miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaate on vahvistettu kansainväliseen työoikeuteen sisältyvässä, 29.6.1951 tehdyssä Kansainvälisen työjärjestön (ILO) sopimuksessa nro 100, joka koskee samanarvoisesta työstä miehille ja naisille maksettavaa samaa palkkaa ja jonka lukuisat jäsenvaltiot ovat ratifioineet. Työntekijöiden sosiaalisia perusoikeuksia koskevan yhteisön peruskirjan 16 kohdassa, [11] johon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen johdanto-osassa ja EY 136 artiklan ensimmäisessä kohdassa viitataan, edellytetään erityisesti unionin työoikeuden osalta miesten ja naisten tasa-arvoista kohtelua sekä miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien laajentamista. Myös primaarioikeuteen sisältyvissä EY 2 artiklassa ja EY 3 artiklan 2 kohdassa määrätään, että yleisenä tavoitteena on edistää miesten ja naisten välistä tasa-arvoa. Unionin tuomioistuin on vakiintuneessa oikeuskäytännössä lisäksi korostanut kyseisen periaatteen keskeistä merkitystä toteamalla, että se on perustavanlaatuinen unionin oikeuden sääntö. [12]

50. Unionin lainsäätäjä sisällytti mies- ja naispuolisten työntekijöiden tasa-arvoista kohtelua koskevan oikeudellisesti sitovan lähtökohdan primaarioikeuteen, nimittäin EY 141 artiklaan (nykyinen SEUT 157 artikla), aluksi ainoastaan palkan osalta. Kyseisessä määräyksessä jokainen jäsenvaltio velvoitetaan huolehtimaan sen periaatteen noudattamisesta, jonka mukaan ”miehille ja naisille maksetaan samasta työstä sama palkka”. Unionin tuomioistuin on tulkinnan avulla kehittänyt tätä määräystä edelleen kattavaksi syrjinnän torjuntaa koskevaksi oikeudeksi. Koska määräys koskee kuitenkin yksinomaan palkkaa eikä siinä määrätä yleisestä sukupuolten tasa-arvoisesta kohtelusta työelämässä, unionin lainsäätäjä on 1970-luvulta lähtien kiinnittänyt lukuisissa säädöksissä yhä enemmän huomiota yleiseen miesten ja naisten tasa-arvoiseen kohteluun, missä yhteydessä on säännelty myös sosiaalioikeudellisia näkökohtia, jotka koskevat esimerkiksi työntekijöiden oikeuksia sosiaaliturvaetuuksiin. [13] Tällaisiin säädöksiin kuuluu nyt käsiteltävässä asiassa merkityksellinen direktiivi 79/7, joka kattaa tämän elämänalueen sosiaalioikeudellisen puolen ja näin ollen täydentää

11 – Työntekijöiden sosiaalisia perusoikeuksia koskevan yhteisön peruskirjan 16 kohdassa todetaan seuraavaa: ”Miesten ja naisten tasa-arvoinen kohtelu on taattava. Miesten ja naisten yhtäläisiä mahdollisuuksia on laajennettava edelleen. Tätä tarkoitusta varten on syytä tehostaa toimia, joilla taataan miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien täytäntöönpano, erityisesti työhön pääsyssä, palkassa, työoloissa, sosiaalisessa suojelussa, koulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja urakehityksessä. Olisi kehitettävä myös toimenpiteitä, joilla autetaan naisia ja miehiä sovittamaan yhteen työelämää ja perhettä koskevat velvoitteensa.”

12 – Ks. erityisesti asia 43/75, Defrenne, tuomio 8.4.1976 (Kok., s. 455, Kok. Ep. III, s. 63, 12 kohta, ns. Defrenne II -tapaus); asia 149/77, Defrenne, tuomio 15.6.1978 (Kok., s. 1365, Kok. Ep. IV, s. 127, 26 ja 27 kohta, ns. Defrenne III -tapaus); asia 152/84, Marshall, tuomio 26.2.1986 (Kok., s. 723, Kok. Ep. VIII, s. 457, 36 kohta) ja asia 262/84, Beets-Proper, tuomio 26.2.1986 (Kok., s. 773, 38 kohta); ks. myös asia C-343/92, Roks ym., tuomio 24.2.1994 (Kok., s. I-571, 36 kohta); asia C-226/98, Jørgensen, tuomio 6.4.2000 (Kok., s. I-2447, 39 kohta); asia C-187/00, Kutz-Bauer, tuomio 20.3.2003 (Kok., s. I-2741, 60 kohta) ja yhdistetyt asiat C-4/02 ja C-5/02, Schönheit ja Becker, tuomio 23.10.2003 (Kok., s. I-12575, 85 kohta).

13 – Ks. Prechal, S., ”Access to equality: An introduction”, *Access to equality between men and women in the European Community*, Bryssel, 1993, s. 1–2 ja Bieback, K.-J., *Die mittelbare Diskriminierung wegen des Geschlechts*, Baden-Baden, 1997, s. 22–23. Kuten Bieback, K.-J., toteaa teoksessa *Europäisches Sozialrecht*, 5. painos, Baden-Baden, 2010, s. 535, 1 kohta, tavanomaista palkkaa on kuitenkin vaikea erottaa ammatillisten sosiaaliturvajärjestelmien etuuksista, jotka on puolestaan vaikea erottaa lakisääteisistä/valtion järjestelmistä, etenkin kun ammatilliset järjestelmät ovat usein riippuvaisia valtion järjestelmistä eikä niitä voitaisi säännellä järkevästi ilman niitä.

jossain määrin EY 141 artiklan määräyksiä. Etenkin kyseiseen direktiiviin sisältyvien sosiaaliturvasäännösten täydentävän tehtävän sekä unionin työ- ja sosiaalioikeuden alalla tuolloin vielä riittämättömän toimivallan vuoksi direktiivi 79/7 perustuu EY 308 artiklassa (nykyinen SEUT 352 artikla) määrättyyn niin sanottuun yleiseen implisiittiseen toimivaltaan.

51. Tällä välin eurooppalaista sosiaalioikeutta on kuitenkin muutettu perusteellisesti siten, että unionilla on Amsterdamin sopimuksen sekä EY 13 artiklan (nykyinen SEUT 19 artikla) ja EY 136 ja 137 artiklan (nykyinen SEUT 151 ja 152 artikla) voimaantulosta lähtien ollut laaja sääntelyvalta koko sosiaaliturvan ja syrjinnän torjuntaa koskevan oikeuden alalla,[14] mikä on mahdollistanut lukuisten säädösten antamisen. Tässä yhteydessä on myös mainittava, että miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaate on vahvistettu lopullisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjan[15] 21 ja 23 artiklassa. Näissä määräyksissä kielletään kaikenlainen sukupuoleen perustuva syrjintä sekä velvoitetaan unioni ja sen jäsenvaltiot unionin oikeutta täytäntöön pannessaan varmistamaan miesten ja naisten välinen tasa-arvo kaikilla aloilla.

2. Välillisen syrjinnän huomioon ottaminen

52. Direktiiviä 79/7 ei ole muutettu sen voimaantulon jälkeen. Sen käytännön merkitys perustuu ennen kaikkea 4 artiklan 1 kohdassa nimenomaisesti mainitun välillisen syrjinnän kieltämiseen, koska välitön syrjintä on jo pitkälti poistettu kansallisissa sosiaalilainsäädännöissä.[16] Sukupuoleen perustuvaa välillistä syrjintää koskevasta epäilystä on kyse myös riidanalaisessa kansallisessa säännöstössä, etenkin kun ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämistä tiedoista voidaan päätellä, että pieneläkkeiden saajien ryhmä,

14 – Ks. asia C-236/09, Association Belge des Consommateurs Test-Achats ym., tuomio 1.3.2011 (Kok., s. I-773, 18 ja 19 kohta). Ks. Schiek, D., *Europäisches Arbeitsrecht*, 3. painos, Baden-Baden, 2007, s. 220 ja Galantino, L., *Diritto comunitario del lavoro*, Torino, 2000, s. 46–47.

15 – EUVL 2010, C 83, s. 389.

16 – Ks. edellä alaviitteessä 10 mainittu Krimphove, D., s. 140 sekä Haverkate, G. ja Huster, S., *Europäisches Sozialrecht – Eine Einführung*, Baden-Baden, 1999, 701 kohta, s. 399; ne toteavat, että direktiivin 79/7 merkitys liittyy käytännössä välilliseen syrjintään, joka mainitaan nimenomaisesti 4 artiklan 1 kohdassa.

joka ei kuulu poikkeuksellisen eläkkeiden korotuksen piiriin, koostuu pääasiallisesti naisista, vaikka sukupuoli ei ole nimenomainen erotteluperuste kyseisessä säännöstössä.

53. Aivan ensimmäiseksi on selvitettävä, kuuluuko kansallisessa oikeudessa säädetty eläkkeiden tarkistus ylipäätään direktiivin 79/7 soveltamisalaan. Tämä on ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen kohteena. Toinen ennakkoratkaisukysymys koskee sitä, onko kyseessä direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa kielletty sukupuoleen perustuva syrjintä, kun otetaan huomioon, että miehiin ja naisiin kohdistuu erilainen vaikutus, ja kun oletetaan, että objektiivinen oikeuttamisperuste puuttuu. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kolmannella ennakkoratkaisukysymyksellään, voiko olla oikeutettua, että tietty pieneläkkeen saajien ryhmä asetetaan taloudellisesti epäedulliseen asemaan siten, että sen osalta – toisin kuin erään toisen, kyseisen säännöstön soveltamisalan ulkopuolelle jätetyn eläkkeensaajaryhmän osalta – otetaan huomioon eläkkeensaajan muut omat tulot ja hänen kanssaan yhteistaloudessa asuvan aviopuolison tulot. Selkeyden vuoksi ennakkoratkaisukysymyksiä on tarkasteltava annetussa järjestyksessä.

54. Itävallan hallituksen väitteeseen, jonka mukaan Itävallan Verfassungsgerichtshof on jo todennut ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epäilyjen riidanalaisen kansallisen säännöstön yhteensoveltuvuudesta perustuslaissa taatun – myös sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellon kattavan – yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa olevan perusteettomia, on varmuuden vuoksi vastattava, ettei tämä vaikuta millään tavoin tähän ennakkoratkaisumenettelyyn, koska siinä ainoastaan tarkastellaan, onko unionin oikeus esteenä kyseiselle säännöstölle. Unionin tuomioistuimen vakiintuneessa oikeuskäytännössä nimittäin katsotaan, että unionin oikeuden ensisijaisuuden varmistamiseksi kyseisen yhteistyöjärjestelmän toiminta edellyttää, että kansallinen tuomioistuin voi vapaasti saattaa missä tahansa asianmukaiseksi katsomassaan oikeudenkäyntimenettelyn vaiheessa, ja jopa perustuslainmukaisuuden valvontaa koskevan erillisen menettelyn päätyttyä, unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi minkä tahansa tarpeelliseksi katsomansa ennakkoratkaisukysymyksen. [17]

B *Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

55. Kuten ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toteamuksista ilmenee, pääasian asianosaiset ovat yhtä mieltä siitä, että pääasian valittaja kuuluu eläkkeensaajana direktiivin 79/7 henkilölliseen soveltamisalaan ja että riidanalaiset säännökset kuuluvat lähtökohtaisesti myös sen aineelliseen soveltamisalaan.

17 – Ks. yhdistetyt asiat C-188/10 ja C-189/10, Melki ja Abdeli, tuomio 22.6.2010 (Kok., s. I-5667, 52 kohta).

Asianosaiset kiistelevät kuitenkin siitä, kuuluuko myös lakisääteistä eläkevakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädetty eläkkeiden vuositarkistusjärjestelmä (indeksointi) direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun syrjintäkiellon soveltamisalaan. [18]

56. Tämän ennakkoratkaisumenettelyn asianosaisista ja muista osapuolista ainoastaan Irlannilla näyttää olevan erilainen näkemys direktiivin 79/7 aineellisesta soveltamisalasta pääasiassa. Tarkastelen siksi tätä näkökohtaa erikseen. Tässä yhteydessä on aluksi tutkittava, onko riidanalainen eläkkeiden tarkistus lakisääteinen järjestelmä, joka antaa turvaa jonkin direktiivin 79/7 3 artiklan 1 kohdassa luetellun tapauksen varalta. Kuten unionin tuomioistuin on jo katsonut, direktiivin 79/7 soveltamisalaan kuuluakseen etuuden on kokonaan tai osittain muodostettava lakisääteinen turvajärjestelmä jonkin direktiivin kyseisessä kohdassa luetellun tapauksen varalta tai sen on oltava muodollisesti samaa tarkoittava sosiaaliluontoinen avustus. [19] Etuuden on toisin sanoen liityttävä suoraan ja tosiasiallisesti turvaan, jota annetaan jonkin 3 artiklan 1 kohdassa luetellun tapauksen varalta. [20]

57. Tässä yhteydessä on todettava, että kyseisessä direktiivin säännöksessä mainitaan nimenomaisesti muun muassa vanhuus. Lakisääteisiin järjestelmiin, jotka antavat turvaa tällaisten tapausten varalta, kuuluu epäilemättä ennen kaikkea vanhuuseläke, johon pääasian valittaja on lain nojalla oikeutettu. Niihin kuuluvat väistämättä kuitenkin myös nyt käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan eläkkeiden tarkistuksen kaltaiset säännölliset vanhuuseläkkeen korotukset, joilla pyritään ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien tietojen mukaan [21] varmistamaan eläkkeiden arvo ja säilyttämään niiden ostovoima, etenkin kun tällaisten toimenpiteiden lainsäädännöllisenä tavoitteena on Itävallan hallituksen mukaan [22] antaa etuudensaajille turvaa vanhuuteen tyypillisesti liittyvän riskin eli vanhuusajan köyhyyden varalta. Tarkistamalla eläkkeitä kuluttajahintaindeksin perusteella on nimittäin tarkoitus estää toimeentulon takaamiseksi tarvittavien tulojen tai niiden ostovoiman vähentyminen. Direktiivin tulkinnan kannalta on näin ollen merkityksetöntä, ettei se sanamuotonsa perusteella kata eläkkeiden tarkistuksia, etenkin kun sen 3 ja 4 artiklan merkityksen ja tavoitteen perusteella direktiiviä on selvästikin tulkittava siten, että tällaiset eläkkeiden tarkistukset kuuluvat myös direktiivin aineelliseen soveltamisalaan. On nimittäin vaikea väittää,

18 – Ks. ennakkoratkaisupyyntö, s. 7.

19 – Ks. asia 150/85, Drake, tuomio 24.6.1986 (Kok., s. 1995, 21 kohta); asia C-243/90, Smithson, tuomio 4.2.1992 (Kok., s. I-467, 12 kohta) ja yhdistetyt asiat C-63/91 ja C-64/91, Jackson ja Cresswell, tuomio 16.7.1992 (Kok., s. I-4737, 15 kohta).

20 – Ks. asia C-228/94, Atkins, tuomio 11.7.1996 (Kok., s. I-3633). Ks. Egger, J., *Das Arbeits- und Sozialrecht der EU und die österreichische Rechtsordnung*, 2. painos, Wien, 2005, s. 323.

21 – Ks. ennakkoratkaisupyyntö, s. 16.

22 – Ks. Itävallan hallituksen kirjalliset huomautukset, s. 18.

että vanhuuseläkkeen ja sen myöhemmän tarkistuksen välillä olisi oleellinen ero, koska tarkistuksessa loppujen lopuksi ainoastaan lasketaan alkuperäinen eläkkeen määrä uudelleen. Eläkkeen korotus on lakisääteisenä arvonvarmistustoimenpiteenä, kuten komissio osuvasti toteaa, [23] ainoastaan yksi eläkkeiden laskennan yksityiskohta tiettynä vuonna.

58. Tämän väitteen puolesta voidaan todeta, että alun perin kuukausittaisena eläkkeenä myönnettyä määrää käytetään prosenttimääräisen korotuksen laskentaperusteena. Lisäksi on otettava huomioon, että vanhuuseläkkeen alkuperäinen tehtävä eli turvan antaminen vanhuuden varalta säilyy ennallaan myös tarkistuksen jälkeen. Jälkikäteen tehtävä tarkistus ei muuta eläkkeensaajalla olevan oikeuden oikeudellista luonnetta, toisin kuin Irlanti olettaa. [24] Eläkkeiden tarkistusjärjestelmä liittyy näin ollen suoraan ja tosiasiallisesti turvaan, jota annetaan jonkin 3 artiklan 1 kohdassa luetellun tapauksen varalta. Irlannin tekemä vertaus Yhdistyneen kuningaskunnan tulotukijärjestelmään (income support), jota tarkasteltiin yhdistetyissä asioissa Jackson ja Cresswell, [25] on virheellinen, koska niissä kyseessä ollut tulotuki oli selvästikin pienituloisille tarkoitettu sosiaalihuollon luonteinen etuus. Se myönnettiin tietyissä henkilökohtaisissa tilanteissa henkilöille, joiden varat eivät riittäneet kansallisessa oikeudessa tarkoitettujen tarpeiden täyttämiseen. Unionin tuomioistuin on näin ollen myös todennut, ettei direktiivin 79/7 3 artiklan 1 kohtaa voida soveltaa tällaisiin etuuksiin. [26] Pääasiassa ei ole kuitenkaan missään tapauksessa kyse vastaavanlaisesta tilanteesta. Eläkkeen tarkistuksessa, joka on nyt käsiteltävän asian kohteena, sen sijaan muutetaan – kuten nimityskin jo antaa ymmärtää – jälkikäteen alkuperäistä eläkkeen määrää, jotta voidaan ottaa huomioon muuttuneet olosuhteet.

59. Kuten vanhuuseläkkeen alkuperäistä vahvistamista, eläkkeen määrän tarkistamista on näin ollen pidettävä myös direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna etuuden laskentana. Toisenlainen tarkastelutapa johtaisi viime kädessä oletukseen, jonka mukaan direktiivi jättäisi oikeudellisen aukon tai unionin lainsäätäjä olisi halunnut estää miesten ja naisten välisen syrjinnän vanhuuseläkkeen ensimmäisen vahvistamisen yhteydessä muttei myöhemmissä vuositarkistuksissa. Tällaista päätelmää ei voida tukea, kun otetaan

23 – Ks. komission kirjalliset huomautukset, 18 kohta.

24 – Ks. Irlannin kirjalliset huomautukset, 37 ja 38 kohta.

25 – Mainittu edellä alaviitteessä 19.

26 – Ibid., 22 kohta.

huomioon, että johdanto-osan ensimmäisen perustelukappaleen mukaan direktiivin tavoitteena on toteuttaa tasa-arvoisen kohtelun periaate sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä. Irlannin väite on näin ollen hylättävä.

60. Edellä esitetyn perusteella direktiivin 79/7 4 artiklaa on tulkittava siten, että myös lakisääteistä eläkevakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädetty eläkkeiden vuositarkistusjärjestelmä (indeksointi) kuuluu tämän säännöksen 1 kohdassa tarkoitetun syrjintäkiellon soveltamisalaan.

C *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

1. Yleiset huomautukset

61. Kuten kaikki pääasian asianosaiset ja muut osapuolet aivan oikein toteavat, jäsenvaltioilla on sosiaalipolitiikan alalla laaja harkintavalta sosiaaliturvaan liittyvissä toimenpiteissä ja niiden konkreettisissa toteuttamiskeinoissa. [27] Tämä harkintavalta ei ole kuitenkaan rajoittamaton, koska unionin oikeudessa asetetaan jäsenvaltioille oleellisia rajoituksia, joita niiden on noudatettava lainsäädännössään. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa asetetaan tällainen rajoitus. [28] Kyseisessä direktiivin säännöksessä nimittäin kielletään sukupuoleen perustuva välitön tai välillinen syrjintä erilaisissa tilanteissa, jotka liittyvät sosiaaliturvaetuuksien myöntämiseen. Kun edellä on jo todettu, että riidanalaista eläkkeiden tarkistusta on pidettävä kyseisessä säännöksessä tarkoitettuina ”etuuksien laskentaperusteina”, seuraavaksi on selvitettävä, onko pääasiassa kyseessä syrjintä.

2. Sanamuodoltaan neutraali säännöstö

62. Kuten edellä todettiin, välitön syrjintä ei tule missään tapauksessa kyseeseen, koska kaikkien eläkkeensaajien eläkettä korotetaan eikä korotusta ole erikseen sidottu sukupuoleen. Kukaan pääasian asianosaisista tai

27 – Ks. asia C-8/94, Laperre, tuomio 8.2.1996 (Kok., s. I-273, 18 kohta); asia C-317/93, Nolte, tuomio 14.12.1995 (Kok., s. I-4625, 33 kohta); asia C-226/91, Molenbroek, tuomio 19.11.1992 (Kok., s. I-5943, 15 kohta) ja asia C-229/89, komissio v. Belgia, tuomio 7.5.1991 (Kok., s. I-2205, 19 kohta).

28 – Ks. asia C-167/97, Seymour-Smith ja Perez, tuomio 9.2.1999 (Kok., s. I-623, 74 ja 75 kohta); edellä alaviitteessä 12 mainittu asia Kutz-Bauer, tuomion 55–57 kohta; asia C-77/02, Steinicke, tuomio 11.9.2003 (Kok., s. I-9027, 63 kohta) ja asia C-385/05, Confédération générale du travail ym., tuomio 18.1.2007 (Kok., s. I-611, 28 ja 29 kohta).

muista osapuolista ei myöskään kiistä tätä päätelmää.

63. Kyseessä olevan toimenpiteen perustana olevien riidanalaisten kansallisten säännösten tavoite ei ole ainakaan ilmeisellä tavalla asettaa tietyn sukupuolen edustajista koostuvaa henkilöryhmää epäedulliseen asemaan. Vuoden 2008 eläkkeiden tarkistusta koskevassa järjestelmässä eläkkeensaajat sen sijaan jaetaan useaan luokkaan eläkkeiden suuruuden perusteella, ja eri luokille tehdään erisuuruiset joko prosentti- tai kiinteämääräiset tarkistukset. Itävallan Verfassungsgerichtshofin 24.9.2009 antamasta tuomiosta, joka koskee vuoden 2008 eläkkeiden tarkistuksen perustuslainmukaisuutta ja johon Itävallan hallitus viittaa huomautuksissaan, ilmenee, että luokitus perustuu ”sosiaalisen porrastuksen” periaatteeseen sekä alun perin Itävallan hallituksen ja kyseisen jäsenvaltion eläkkeensaajien etuja valvovan Österreichischer Seniorenratin väliseen sopimukseen. Viittaamalla tämän uudistuksen syntyhistoriaan ja merkityksellisiin perusteluihin Itävallan hallitus vetoaa lopuksi sillä eläkkeiden tarkistuksessa olevaan harkintavaltaan. Edellä esitetyn perusteella voidaan joka tapauksessa todeta, että riidanalaiset kansalliset säännökset, joihin kyseessä oleva toimenpide perustuu, on muotoiltu oikeuskäytännössä tarkoitetulla neutraalilla tavalla, [29] jolloin välillistä syrjintää koskevan oletuksen ensimmäinen edellytys pääasiallisesti täyttyy.

64. Tämän jälkeen on tutkittava, onko kyseessä välillinen syrjintä. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua välillistä syrjintää on sellaisen kansallisen toimenpiteen soveltaminen, joka tosin on sanamuodoltaan neutraali mutta joka on epäedullinen huomattavasti suuremmalle prosenttimäärälle naisia kuin miehiä, ellei toimenpide ole perusteltavissa objektiivisilla seikoilla, joilla ei mitenkään syrjitä sukupuolen perusteella. [30] Näin on silloin, jos valituilla toimenpiteillä toteutetaan sen jäsenvaltion, jonka lainsäädännöstä on kyse, sosiaalipolitiikan laillista tavoitetta, jos toimenpiteet ovat

29 – Edellä alaviitteessä 20 mainittu Egger, J., s. 323, katsoo, että säännöstössä käytettäviä neutraaleja tunnusmerkkejä voivat olla esimerkiksi ”osa-aikatyö” tai ”vähäinen työskentely”. Ks. vastaavasti edellä alaviitteessä 14 mainittu Galantino, L., s. 194. Artikkelissa Prechal, S., ”Combatting indirect discrimination in community law context”, *Legal issues of european integration*, 1993/1, Amsterdam, s. 84–85, todetaan, että neutraaleihin tunnusmerkkeihin, joihin voi kätkeytyä välillistä syrjintää, voi kuulua myös muita tunnuspiirteitä, kuten ”ikärajoitukset” (koska naiset kasvattavat tietystä iästä lähtien lapsia), ”työskentely osa-aikaisissa työsuhteissa” (koska naiset eivät voi tehdä kokoaikatyötä kotitalousvelvoitteiden vuoksi), ”koulutusvaatimukset” (koska naiset ovat harvemmin korkeasti koulutettuja), ”fyysinen tila” ja ”maantieteellinen liikkuvuus”.

30 – Ks. mm. edellä alaviitteessä 12 mainittu asia Jørgensen, tuomion 29 kohta; asia C-322/98, Kachelmann, tuomio 26.9.2000 (Kok., s. I-7505, 23 kohta); asia C-25/02, Rinke, tuomio 9.9.2003 (Kok., s. I-8349, 33 kohta); edellä alaviitteessä 12 mainitut yhdistetyt asiat Schönheit ja Becker, tuomion 67 kohta ja asia C-313/02, Wippel, tuomio 12.10.2004 (Kok., s. I-9483, 43 kohta).

soveliaita tavoitteen saavuttamiseksi ja jos ne ovat sitä varten tarpeellisia. [31]

65. Tämän määritelmän mukaisesti käsiteltävässä asiassa esiin tulevia kysymyksiä on tutkittava siinä järjestyksessä, että ensin on todettava, kohdellaanko miehiä ja naisia eri tavoin. Jos todetaan, että kyseessä on tällainen erilainen kohtelu, seuraavaksi on selvitettävä, onko se oikeutettua. [32]

3. Miesten ja naisten erilainen kohtelu

66. Niiden perusteiden mukaisesti, jotka unionin tuomioistuin on kehittänyt välillisen syrjinnän osoittamiseksi, on seuraavaksi selvitettävä, onko riidanalaisella säännöstöllä ”epäedullisempia vaikutuksia” [33] naispuolisiin kuin miespuolisiin eläkkeensaajiin. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomautettava, ettei unionin tuomioistuin katso jokaisen vähäpätöisen erilaisen kohtelun täyttävän edellytyksiä. Tähänastisen oikeuskäytännön lähemmästä tarkastelusta nimittäin ilmenee, että unionin tuomioistuin asettaa merkityksellisen erilaisen kohtelun edellytykseksi, että tietty merkittävyyskynnys ylittyy, [34] kuten silloin, kun ”paljon suurempi määrä” [35] tai ”huomattavasti suurempi prosenttimäärä” [36] toisen sukupuolen edustajia asetetaan epäedulliseen asemaan.

67. Se, vaikuttaako pääasiassa kyseessä oleva epäedullinen säännöstö oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla tosiasiallisesti ”huomattavasti suurempaan prosenttiosuuteen” [37] naispuolisista kuin miespuolisista eläkkeensaajista, voidaan todeta ainoastaan arvioimalla tosiseikkoja, joiden selvittäminen on ensisijaisesti kansallisen tuomioistuimen tehtävä, koska sillä on tarvittava läheinen yhteys asiaan ja koska se tuntee asian erityiset olosuhteet. Unionin tuomioistuin voi unionin oikeutta tulkitessaan tukeutua ainoastaan

31 – Ks. edellä alaviitteessä 12 mainittu asia Roks ym., tuomion 33 ja 34 kohta; edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Nolte, tuomion 28 kohta ja edellä alaviitteessä 25 mainittu asia Laperre, tuomion 14 kohta. Thüsing, G., *Europäisches Arbeitsrecht*, s. 69, 5 kohta, toteaa, että välillisen syrjinnän instituutio, jossa näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa henkilöt näiden tietyn tunnusmerkin perusteella erityisen epäedulliseen asemaan muihin henkilöihin nähden, eikä kyseisellä säännöksellä, perusteella tai käytännöllä ole puolueettomasti perusteltavissa olevaa oikeutettua tavoitetta eivätkä tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ole asianmukaisia ja tarpeellisia (ks. yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78 2 artiklan 2 kohdassa esitetty määritelmä), on kehitetty ensin palvelujen tarjoamisen vapauden yhteydessä, ja sen jälkeen sitä on sovellettu sukupuoleen perustuvaan syrjintään asiassa 96/80, Jenkins, tuomio 31.3.1981 (Kok., s. 911, Kok. Ep. VI, s. 53).

32 – Vastaa lähinnä tutkimusmenetelmää, jota ehdotetaan edellä alaviitteessä 16 mainitussa teoksessa Haverkate, G. ja Huster, S., 701 kohta, s. 399.

33 – Ks. edellä alaviitteessä 28 mainittu asia Seymour-Smith ja Perez, tuomion 52 kohta ja edellä alaviitteessä 12 mainitut yhdistetyt asiat Schönheit ja Becker, tuomion 69 kohta.

34 – Ks. vastaavasti Steiner, J., ”The principle of equal treatment for men and women in social security”, *Sex equality law in the European Union*, s. 123, alaviite 69, jossa todetaan, ettei unionin tuomioistuin ole vielä vahvistanut kynnystä, jonka ylittyessä säännöstön vaikutusta voidaan pitää suhteettomana, vaikka tässä yhteydessä näytetään edellytettävän oleellista eroa prosenttiosuuksissa.

35 – Ks. asia C-411/96, Boyle ym., tuomio 27.10.1998 (Kok., s. I-6401, 76 kohta); asia C-333/97, Lewen, tuomio 21.10.1999 (Kok., s. I-7243, 34 kohta) ja asia C-537/07, Gómez-Limón, tuomio 16.7.2009 (Kok., s. I-6525, 54 kohta).

36 – Ks. edellä alaviitteessä 30 mainittu oikeuskäytäntö.

37 – Ks. edellä alaviitteessä 12 mainitut yhdistetyt asiat Schönheit ja Becker, tuomion 71 kohta.

ennakkoratkaisupyynnössä ja sille toimitetuissa kirjallisissa huomautuksissa esitettyyn tosiseikkojen kuvaukseen. [38]

68. Keskeiset tosiseikat on jo koottu toiseen ennakkoratkaisukysymykseen. Kansallinen tuomioistuin toteaa täydentävästi ennakkoratkaisupyynnössään, että sen mielestä kyseessä on niiden eläkkeensaajien erilainen kohtelu, joita vuoden 2008 eläketarkistus koskee, siltä osin kuin korvauslisän viitetason (747 euroa) alittavia eläkkeitä korotetaan ainoastaan 1,7 prosentilla, kun sitä vastoin 747,01–2 160 euron suuruisia eläkkeitä korotetaan enemmän. Pääasian oikeudenkäynnissä esitettyjen tilastotietojen mukaan ASVG:n soveltamisalalla yhteensä 1 325 762 henkilöä (joista 614 293 on miehiä ja 711 469 naisia) on saanut eläkettä omasta ammatillisesta toiminnastaan (oma eläke). Eläkkeensaajien ryhmän sisällä kaikkiaan 562 463 henkilöä sai enintään 750 euron suuruista kuukausieläkettä (niin sanottua pieneläkettä), ja heistä 408 910 oli naisia ja 153 553 miehiä. Tästä seuraa, että naispuolisten eläkkeensaajien ryhmässä niiden henkilöiden osuus, jotka saavat enintään 750 euron eläkkeen, on 57 prosenttia. Miespuolisten eläkkeensaajien ryhmässä pieneläkettä (enintään 750 euroa kuukaudessa) saavien henkilöiden osuus on sitä vastoin 25 prosenttia. Siten niiden naisten prosenttiosuus, joihin vuoden 2008 eläkkeiden tarkistus vaikuttaa kielteisesti, on noin 2,3-kertainen miehiin verrattuna. [39]

69. Koska unionin tuomioistuin ei ole tähän mennessä vielä asettanut välillistä syrjintää koskevan oletuksen yhteydessä sovellettavaa vähimmäisrajaa, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että sen oli nyt käsiteltävässä asiassa tiedusteltava unionin tuomioistuimelta, kohdistuuko naisiin huomattavasti voimakkaampi kielteinen vaikutus siten, että kyseessä on unionin oikeudessa tarkoitettu sukupuoleen perustuva välillinen syrjintä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on oikeassa siinä, ettei unionin tuomioistuin ole tähän mennessä vahvistanut sitovaa kynnysarvoa tai ylipäätään tiettyä prosenttiosuuksien eroa, jonka ylittyessä kyseessä on edellytykset täyttävä erilainen kohtelu. [40]

38 – Ks. edellä alaviitteessä 12 mainitut yhdistetyt asiat Schönheit ja Becker, tuomion 71 kohta; edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Molenbroek, tuomion 12 kohta; edellä alaviitteessä 19 mainitut yhdistetyt asiat Jackson ja Cresswell, tuomion 3 kohta ja asia 30/85, Teuling, tuomio 11.6.1987 (Kok., s. 2497, 14 kohta).

39 – Ks. ennakkoratkaisupyyntö, s. 10.

40 – Tällaiseen arviointiin yhtyy myös edellä alaviitteessä 29 mainittu Prechal, S., "Combatting indirect discrimination in community law context", s. 85–86. Tekijän mukaan tämä on kuitenkin ymmärrettävää, etenkin kun joissakin unionin tuomioistuimelle esitetyissä ennakkoratkaisupyynnöissä kansalliset tuomioistuimet ovat esimerkiksi jo todenneet, että tietty toimenpide vaikuttaa "ennen kaikkea naisiin", tai ennakkoratkaisukysymykset on muotoiltu siten, että niihin sisältyy olettamus erilaisesta kohtelusta. Lisäksi tekijä toteaa, että unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisen toimivallanjaon mukaan viimeksi mainittujen tehtävänä on arvioida pääasian tosiseikkoja. Tämä ei kuitenkaan estä unionin tuomioistuinta esittämästä niille hyödyllisiä huomautuksia siitä, *miten* näitä tosiseikkoja olisi arvioitava.

Unionin tuomioistuimen tähänastisesta direktiiviä 79/7 koskevasta oikeuskäytännöstä ei voida tehdä täsmällisiä päätelmiä. EY 141 artiklaa koskevissa tuomioissa, joissa oli kyse osa-aikatyöntekijöihin sovellettavista epäedullisista säännöksistä, mainitaan sen sijaan epäedulliseen asemaan asetettua sukupuolta koskevia konkreettisia prosenttilukuja. Esimerkiksi asiassa Hill ja Stapleton [41] annetussa tuomiossa on todettu, että 99,2 prosenttia clerical assistanteista, jotka tekivät työtä jaetuissa toimissa, samoin kuin 98 prosenttia kaikista julkishallinnon työntekijöistä, jotka tekivät työtä jaetuissa toimissa, oli naisia. Asiassa Schröder [42] osa-aikaisista työntekijöistä 95 prosenttia oli naisia, ja asiassa Voß [43] 88 prosenttia Berliinin osavaltion palveluksessa olleista osa-aikaisista opettajista oli naisia. Vastaavanlainen tilanne oli myös yhdistetyissä asioissa Schönheit ja Becker, [44] joissa Hessenin osavaltion osa-aikaisista hallintovirkamiehistä 87,9 prosenttia oli naisia.

70. Edellä mainitut esimerkit eivät missään tapauksessa ole täysin merkityksettömiä direktiivin 79/7 tulkinnan kannalta. Kuten myös Itävallan hallitus nimenomaisesti myöntää, niistä ei kuitenkaan käy lopulta tyhjentävästi ilmi, mistä prosenttimäärästä lähtien voidaan olettaa, että kyseessä on oikeuskäytännössä tarkoitettu merkityksellinen erilainen kohtelu. Tällaista päätelmää ei voitaisi tehdä myöskään arviointitehtävän monimutkaisuuden vuoksi, etenkään kun merkitykselliset oikeudelliset seikat ja tosiseikat voivat vaihdella huomattavasti tapauksen mukaan. Yleensä lienee mahdotonta vahvistaa tiettyjä prosenttilukuja, koska niiden lisäksi merkityksellisiä voivat olla absoluuttiset luvut ja kunkin vaikutuksen voimakkuus. [45] Näin ollen katson, että asiaa on arvioitava tapauskohtaisesti, kuten unionin tuomioistuin on tulkintavaltaansa käyttäessään tehnyt tähän mennessä kaikissa yksittäisissä asioissa.

71. Itävallan hallituksen väitteet, [46] joissa vastustetaan toimenpiteen vaikutuspiiriin kuuluvien sukupuolten prosenttiosuuksien ottamista lähtökohdaksi, eivät kuitenkaan vakuuta. Varoittaessaan jäsenvaltioilla sosiaalipolitiikan toteuttamisessa olevan itsenäisen toimivallan häviämisestä Itävallan hallitus ei ensinnäkään ota huomioon, että tässä lähestymistavassa on kyse yksinomaan loogisesti etukäteen selvitettävästä mahdollista sukupuolten erilaista kohtelua koskevasta kysymyksestä, jonka perusteella ei voida todeta vielä mitään tyhjentävää kielletyn syrjinnän olemassaolosta. Kuten edellä mainitusta unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä selvästi ilmenee, kielletty syrjintä on kyseessä vasta sitten, jos kyseistä toimenpidettä ei voida perustella objektiivisilla seikoilla, jotka eivät mitenkään liity

41 – Asia C-243/95, tuomio 17.6.1998 (Kok., s. I-3739).
42 – Asia C-50/96, tuomio 10.2.2000 (Kok., s. I-743).
43 – Asia C-300/06, tuomio 6.12.2007 (Kok., s. I-19573).
44 – Mainittu edellä alaviitteessä 12, tuomion 35 kohta.
45 – Ks. vastaavasti edellä alaviitteessä 16 mainittu Haverkate, G. ja Huster, S., 706 kohta, s. 400.
46 – Ks. Itävallan hallituksen kirjalliset huomautukset, 22 kohta.

syrjintään sukupuolen perusteella. [47] Toiseksi Itävallan hallitus ei ota huomioon sitä, että – kuten edellä jo todettiin – muun muassa myös tasa-arvoisen kohtelun periaate rajoittaa jäsenvaltioilla sosiaalipolitiikan alalla olevaa sääntelyvaltaa, joka tunnustetaan sekä perussopimuksissa että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Unionin tuomioistuin on näin ollen perustellusti aina korostanut, ettei kyseisen toimivallan käyttö saa johtaa siihen, että tällainen unionin oikeuden perusperiaate tehtäisiin tyhjäksi. [48]

72. Kun tarkastellaan sitä keskeistä kysymystä, ylittyykö merkittävyyskynnys pääasiassa, sen on nähdäkseni katsottava ylittyvän, koska sellaisten naispuolisten pieneläkkeiden saajien osuus, joiden eläkettä korotettiin ainoastaan 1,7 prosentilla (verrattuna 747–2 160 euron suuruisiin eläkkeisiin), on yli kaksinkertainen miespuolisten pieneläkkeiden saajien vastaavaan osuuteen verrattuna. Näin ollen naisilla on yliedustus niiden eläkkeeseen oikeutettujen joukossa, joiden eläkkeitä Itävallan valtio tukee ainoastaan vähäisessä määrin (ottamatta huomioon korvauslisää), mistä jo voidaan päätellä, että kyseessä on erilainen kohtelu. Näin ollen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epäily erilaisesta kohtelusta on nähdäkseni perusteltu.

73. Tämä päätelmä pitää paikkansa, jos tarkastellaan ainoastaan eläkkeiden korotuksen vaikutuksia. Tällöin ei kuitenkaan oteta huomioon korvauslisästä aiheutuvia mahdollisia myönteisiä vaikutuksia, joihin Itävallan hallitus viittaa useaan otteeseen toteamuksissaan. Unionin tuomioistuin ei näytä tähänastisessa oikeuskäytännössään [49] ottavan tietyn sosiaalipoliittisen toimenpiteen vaikutusten arvioinnissa huomioon turvajärjestelmän muita, myönteisiä vaikutuksia, jotka tasaavat

47 – Ks. vastaavasti edellä alaviitteessä 13 mainittu Bieback, K.-J., *Die mittelbare Diskriminierung wegen des Geschlechts*, s. 102, jossa todetaan, että syrjintäkiellon rikkominen voidaan todeta vasta, kun objektiivista oikeuttamisperustetta on tutkittu ja kun on todettu, ettei sellaista ole. Syrjintää ei näin ollen voida todeta vielä silloin, kun havaittavissa on ainoastaan erilaisia kielteisiä vaikutuksia. Puuttuvaa oikeuttamisperustetta koskeva kriteeri kuuluu tekijän mukaan syrjintäkiellon tunnusmerkistöön.

48 – Ks. edellä alaviitteessä 28 mainittu oikeuskäytäntö.

49 – Ks. asia C-262/88, Barber, tuomio 17.5.1990 (Kok., s. I-1889, Kok. Ep. X, s. 425, 34 kohta). Tuossa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin toteaa, miten kansallisten tuomioistuinten olisi meneteltävä arvioidessaan, onko EY 141 artiklassa tarkoitettua samapalkkaisuuden periaatetta noudatettu yksittäisessä tapauksessa. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että jos kansallisten tuomioistuinten pitäisi arvioida ja verrata kaikkia erilaisia, tapauksen mukaan mies- ja naispuolisille työntekijöille myönnettyjä etuuksia keskenään, tuomioistuinvalvontaa olisi vaikea toteuttaa, ja EY 141 artiklan tehokas vaikutus vähenisi samassa määrin. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan todellinen läpinäkyvyys, joka mahdollistaa tehokkaan valvonnan, turvataan ainoastaan, jos samapalkkaisuuden periaatetta sovelletaan mies- ja naispuolisille työntekijöille myönnetyn palkan *kussakin osassa*.

haittoja.[50] Se näyttää sitä vastoin ottavan huomioon ainoastaan konkreettisen ja erikseen tarkastellun toimenpiteen vaikutukset. Kyseinen lähestymistapa ei näin ollen lähtökohtaisesti mahdollista sitä, että erilaisen kohtelun selvittämisen yhteydessä otettaisiin huomioon eläkkeiden korotuksen lisäksi korvauslisän vaikutukset. Huomiota ei pidä kiinnittää etenkään siihen Itävallan hallituksen istunnossa mainitsemaan seikkaan, että tuloja verotetaan kansallisen vero-oikeuden nojalla vasta 1 000 eurosta alkaen, jotta pieneläkkeiden saajat olisivat taloudellisesti paremmassa asemassa kuin suurempien eläkkeiden saajat.

74. Ei tarvitse kuitenkaan selvittää, pitäisikö edellä mainittua lähestymistapaa noudattaa edelleen. Pääasian arvioinnissa on näet loppujen lopuksi merkityksetöntä, mitä tarkastelutavoista noudatetaan, koska ne johtavat pääosin samaan lopputulokseen. Osoitan tämän seuraavaksi ottamalla tarkastelussani toissijaisesti huomioon myös korvauslisän vaikutukset. Jos nimittäin otetaan huomioon myös ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämät tilastot, joista ilmenee, miten moni pieneläkkeiden saajien ryhmään kuuluva ei ole oikeutettu korvauslisään (esimerkiksi siksi, että heidän kohdallaan otetaan huomioon eläkkeensaajan kanssa yhteistaloudessa asuvan aviopuolison tulot) eikä siksi kuulu korvauslisän viitetason korottamisen piiriin vuoden 2008 eläketarkistuksen yhteydessä, tuloksena on, että pieneläkkeiden saajien joukossa on selvästi enemmän naisia.[51] Tähän ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa nimenomaisesti ennakkoratkaisupyynnössään.[52]

75. Jos siis sovelletaan molempia arviointiperusteita (pieneläkkeen saaminen ja korvauslisän ulkopuolelle jääminen), edellä esitetyn perusteella on todettava, että toimenpiteen vaikutuspiiriin kuuluvista valtaosa on naisia. Tästä voidaan päätellä, ettei korvauslisän myöntäminen poista naisten huonompaa asemaa suurempien eläkkeiden saajien ryhmään verrattuna eikä erilaista kohtelua miespuolisiin pieneläkkeen saajiin verrattuna. Jos – kuten myös ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo – verrattain vähäistä pieneläkkeiden korotusta 747–2 160 euron suuruisiin eläkkeisiin verrattuna siis pidetään epäedulliseen asemaan asettamisena, on todettava, että naisten yliedustus eläkkeensaajien joukossa on sukupuolten erilaista kohtelua.

50 – Näin päättelevät oikeuskäytännön perusteella myös edellä alaviitteessä 16 mainitut Haverkate, G. ja Huster, S., 703 kohta, s. 400. He tulkitsevat oikeuskäytäntöä siten, että unionin tuomioistuin on tähän asti todennut, ettei haittaa voida tasata turvajärjestelmän muilla, myönteisillä vaikutuksilla.

51 – Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien tilastojen mukaan toimenpiteen pitäisi vaikuttaa 47 prosenttiin naispuolisista (336 305:een kaikkiaan 711 469:stä) ja 14 prosenttiin miespuolisista (89 387:ään kaikkiaan 614 293:sta) eläkkeensaajista.

52 – Ks. ennakkoratkaisupyyntöpäätös, s. 15.

4. Välipäätelmä

76. Välipäätelmänä on todettava, että sukupuolia kohdellaan eri tavoin. Välillinen syrjintä on kuitenkin kyseessä vasta sitten, jos sille ei ole objektiivista oikeuttamisperustetta. Sikäli kuin ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tavoin voidaan kuitenkin olettaa, ettei pääasiassa ole tällaiselle erilaiselle kohtelulle objektiivista oikeuttamisperustetta, kuten toisessa ennakkoratkaisukysymyksessä annetaan ymmärtää, olisi johdonmukaisesti myös todettava, että riidanalainen säännöstö, josta erilainen kohtelu johtuu, merkitsee direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua syrjintää ja että kyseinen direktiivin säännös on näin ollen myös esteenä riidanalaiselle säännöstölle.

77. Edellä esitetyn perusteella toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että direktiivin 79/7 4 artiklaa on tulkittava siten, että se on esteenä eläkkeiden vuositarkistusta koskevalle kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan tietty ryhmä pieneläkkeiden saajia saa mahdollisesti pienemmän korotuksen kuin muut eläkkeensaajat, siltä osin kuin säännöstön takia 25 prosenttia miespuolisista ja 57 prosenttia naispuolisista eläkkeensaajista joutuu epäedulliseen asemaan, eikä tälle ole objektiivista oikeuttamisperustetta.

D *Kolmas ennakkoratkaisukysymys*

1. Erilaisen kohtelun oikeuttaminen

a) Oikeuttamisperusteiden olemassaolo

78. Se, puuttuuko pääasiassa tosiasiallisesti objektiivinen oikeuttamisperuste, voidaan kuitenkin selvittää vasta tutkittaessa kolmatta ennakkoratkaisukysymystä, jossa tämä oikeudellinen kysymys tuodaan nimenomaisesti esiin.

79. Unionin tuomioistuin on vakiintuneessa oikeuskäytännössään todennut, että kansallisen tuomioistuimen, jonka yksinomaiseen toimivaltaan tosiseikkojen arviointi ja kansallisen lainsäädännön tulkinta kuuluvat, on viime kädessä päätettävä, onko lain säännös, jota sovelletaan sukupuoleen katsomatta mutta joka tosiasiallisesti koskee huomattavasti suurempaa prosenttiosuutta naisista kuin miehistä, perusteltu objektiivisista ja sukupuoleen perustuvaan syrjintään

liittymättömistä syistä, ja miltä osin se on perusteltu. [53] Toisaalta unionin tuomioistuin on tässä yhteydessä katsonut, että sen on annettava kansallisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin asian ratkaisemista hyödyttävä vastaus ja että se voi näin ollen kansallisen tuomioistuimen ratkaisua helpottaakseen antaa ohjeita pääasian asiakirjojen ja sille esitettyjen kirjallisten ja suullisten huomautusten perusteella, vaikka ennakkoratkaisumenettelyssä kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on todeta tällaisten objektiivisten seikkojen olemassaolo siinä yksittäistapauksessa, jota se käsittelee. [54]

80. Jäsenvaltion, joka on toteuttanut tällaisen säännöksen, tai pääasian asianosaisen, joka vetoaa säännökseen, on lähtökohtaisesti näytettävä toteen kansallisessa tuomioistuimessa, että on olemassa objektiivisia syitä, joihin ei liity minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja joilla tätä toimea voidaan perustella. [55] Kuten yhdistetyissä asioissa Schönheit ja Becker annetussa tuomiossa [56] on täsmennetty, miesten ja naisten erilainen kohtelu voi tietyissä tapauksissa olla perusteltua muista syistä kuin niistä, joihin on vedottu säännöstä hyväksyttäessä, jolla tällainen erilainen kohtelu otettiin käyttöön. Kansallinen tuomioistuin mainitsee ennakkoratkaisupyynnössään useita oikeuttamisperusteita, [57] joihin vastapuolena oleva eläkevakuutuslaitos on vedonnut pääasian oikeudenkäynnissä. Tässä ennakkoratkaisumenettelyssä Itävallan hallitus on Itävallan tasavallan perustuslain mukaisena edustajana implisiittisesti yhtynyt näihin perusteluihin ilmaistessaan tarkemmin kantansa kyseisistä oikeuttamisperusteista. Erilaisen kohtelun perusteina mainitaan naisten varhaisempi eläkeikä, sekä se, että naispuoliset eläkkeensaajat saavat eläkettä kauemmin, ja korvauslisän viitetasojen poikkeuksellinen korotus.

81. Nyt käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön yhteydessä näitä perusteita on tutkittava seuraavaksi sen selvittämiseksi, voidaanko niitä pitää oikeuskäytännössä tarkoitettuina objektiivisina seikkoina, jotka oikeuttavat erilaisen kohtelun. Lisäksi on todettava, ovatko ne soveltuvia, tarpeellisia ja asianmukaisia, jotta saavutettaisiin eläkeuudistuksen tavoitteena oleva vanhuuseläkkeiden ostovoiman säilyttäminen. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan toimenpide on omiaan takaamaan ilmoitetun tavoitteen toteutumisen, jos se tosiasiallisesti vastaa

53 – Ks. asia 171/88, Rinner-Kühn, tuomio 13.7.1989 (Kok., s. 2743, 15 kohta); edellä alaviitteessä 28 mainittu asia Seymour-Smith ja Perez, tuomion 67 kohta ja edellä alaviitteessä 12 mainitut yhdistetyt asiat Schönheit ja Becker, tuomion 82 kohta.

54 – Ks. asia C-278/93, Freers ja Speckmann, tuomio 7.3.1996 (Kok., s. I-1165, 24 kohta); edellä alaviitteessä 28 mainittu asia Seymour-Smith ja Perez, tuomion 68 kohta ja edellä alaviitteessä 12 mainitut asia Kutz-Bauer, tuomion 52 kohta ja yhdistetyt asiat Schönheit ja Becker, tuomion 83 kohta.

55 – Ks. edellä alaviitteessä 28 mainittu asia Seymour-Smith ja Perez, tuomion 69 kohta ja edellä alaviitteessä 12 mainitut asia Kutz-Bauer, tuomion 62 kohta ja yhdistetyt asiat Schönheit ja Becker, tuomion 87 kohta.

56 – Mainittu edellä alaviitteessä 12, tuomion 86 kohta.

57 – Kuten edellä alaviitteessä 13 mainittu Bieback, K.-J., *Die mittelbare Diskriminierung wegen des Geschlechts*, s. 98, aivan oikein selvittää, unionin tuomioistuin ei voi – toisin kuin kansallinen perustuslakituomioistuin – jo prosessuaalisista syistä tutkia kaikkia mahdollisia oikeuttamisperusteita, vaan sen on keskityttävä asianosaisten esittämiin perusteisiin.

tavoitteeseen johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla. [58] Toimenpide on tarpeellinen silloin, kun se on useista tavoitteen saavuttamiseen soveltuvista toimenpiteistä se, joka on vähiten rajoittava asianomaisen edun tai asianomaisen oikeushyvän kannalta. [59] Tasa-arvoista kohtelua koskevan oikeuden suhteeton rajoitus on kyseessä silloin, jos kansallinen toimenpide rajoittaa kohtuuttomasti oikeutta tasa-arvoiseen kohteluun, vaikka se edistäisikin yleisen edun mukaisen tavoitteen saavuttamista.

b) Oikeuttamisperusteiden tarkastelu

i) Naisten varhaisempi eläkeikä

82. Pääasian vastapuoli on esittänyt oikeuttamisperusteeksi, että eläkelaskelmaa varten huomioon otettavien vakuutuskuukausien keskimääräinen lukumäärä on naisilla varhaisemman eläkeiän vuoksi olennaisesti pienempi, minkä vuoksi vakuutusperiaatteen mukaisesti eläke jää väistämättä pienemmäksi.

83. Jäsenvaltion päätös vahvistaa miehille ja naisille eri eläkeikä on lähtökohtaisesti suvereeni päätös, joka ei ole ristiriidassa direktiivin 79/7 kanssa, koska 7 artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioille annetaan nimenomaisesti oikeus jättää tämä asia direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. [60] Kun tarkastellaan oikeuttamisperustetta sinänsä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on oikeassa siinä, että maksuilla rahoitettujen vakuutusjärjestelmien rakenteellisten periaatteiden perusteella voi lähtökohtaisesti olla objektiivisesti perusteltua, että järjestelmän etuudet sidotaan maksusuoritusten määrään ja kestoon. Koska ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan myös lakisääteistä eläkevakuutusta koskevan Itävallan järjestelmän taustalla on selvästikin maksuperusteisen vanhustenhuollon rakenne, vaikuttaa asiallisesti perustellulta, että naispuoliset vakuutetut saavat mahdollisesti pienemmän eläketulon kuin miespuoliset vakuutetut, koska heidän maksunsa ovat pienemmät ja koska he suorittavat

58 – Ks. asia C-384/08, Attanasio Group, tuomio 11.3.2010 (Kok., s. I-2055, 51 kohta) ja asia C-169/08, Presidente del Consiglio dei Ministri, tuomio 17.11.2009 (Kok., s. I-10821, 42 kohta).

59 – Asia 265/87, Schräder, tuomio 11.7.1989 (Kok., s. 2237, Kok. Ep. X, s. 109, 21 kohta). Edellä alaviitteessä 29 mainittu Prechal, S., s. 89, katsoo, että välillisen syrjinnän oikeutusta tarkasteltaessa on tutkittava, oliko olemassa muita mahdollisuuksia saavuttaa asetettu tavoite vähemmän syrjivällä tai kokonaan syrjimättömällä tavalla.

60 – Ks. vastaavasti Guggenbühl, A. ja Leclerc, S., *Droit social européen des travailleurs salariés et indépendants*, Bryssel, 1995, s. 466.

niitä lyhyemmän aikaa varhaisemman eläkeikänsä vuoksi.

84. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin [61] ja komissio [62] kuitenkin perustellusti huomauttavat, on epäselvää, millainen yhteys maksuperusteisella vanhustenhuoltojärjestelmällä on poikkeukselliseen eläkkeiden korotukseen, jossa naispuoliset pieneläkkeiden saajat asetetaan epäedulliseen asemaan. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toteamuksista nimittäin ilmenee, ettei nyt käsiteltävässä asiassa riidanalainen eläkkeiden vuositarkistus ole sellainen etuuden osa, jonka määrä liittyisi siihenastisten maksusuoritusten määrään ja kestoon. Eläkkeiden vuositarkistus perustuu pikemminkin siihen ajatukseen, että eläkkeiden ostovoima pidetään ennallaan mukauttamalla ne kuluttajahintoihin. Ei kuitenkaan käy ilmi, miksei myös naisten vakuutusajan takia saamien pienempien eläkkeiden ostovoimaa ole tarkoitus pitää ennallaan. Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, ainoastaan korvauslisän viitetasoa pienemmille eläkkeille ei tehty poikkeuksellista korotusta. Kun otetaan huomioon lisäksi se, että naisten lyhyempi maksuaika jo pienentää myönnettävän vanhuuseläkkeen määrää, ei voi olla asiallista syytä asettaa naispuolisia pieneläkkeiden saajia tämän perusteella toisen kerran epäedulliseen asemaan epäämällä heiltä poikkeuksellinen eläkkeiden korotus.

85. Naispuolisten etuudensaajien alempaan eläkeikään liittyvällä maksusuoritusten lyhyemmällä kestolla ei näin ollen voida oikeuttaa eläkkeiden korotuksen yhteydessä säädettyä pieneläkkeiden pienempää korotusta ja siitä seuraavaa naispuolisten eläkkeensaajien asettamista epäedulliseen asemaan.

ii) Naispuoliset eläkkeensaajat saavat eläkettä kauemmin

86. Toisena erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteena mainitaan se, että naispuoliset eläkkeensaajat saavat eläkettä kauemmin pidemmän elinajanodotteensa vuoksi. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön [63] mukaan toisen sukupuolen epäedulliseen asemaan asettamisen oikeuttaminen edellyttää objektiivista ja asiallista perustetta, ”joka ei liity millään tavoin sukupuoleen perustuvaan syrjintään”. Toisin kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin [64] ja komissio [65]

61 – Ks. ennakkoratkaisupyyntö, s. 13.

62 – Ks. komission kirjalliset huomautukset, 34 ja 35 kohta.

63 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 64 kohta ja edellä alaviitteessä 30 mainittu oikeuskäytäntö.

64 – Ks. ennakkoratkaisupyyntöpäätös, s. 14.

65 – Ks. komission kirjalliset huomautukset, 41 kohta.

katsovat, tätä oikeuttamisperustetta ei voida pitää lainvastaisena pelkästään sen vuoksi, että naisilla on keskimäärin pitempi elinajanodote kuin miehillä, minkä vuoksi heillä voisi olla yliedustus, jos tämä seikka otettaisiin lähtökohdaksi. Tällainen näkökohta voi olla merkityksellinen erilaisen kohtelun toteamisen kannalta, mutta se ei ratkaise etukäteen oikeuttamiskysymystä, jota olisi tarkasteltava erikseen. Lisäksi olisi katsottava, ettei itse elinajanodote ole oikeuskäytännössä tarkoitettu objektiivinen ja asiallinen peruste.

87. Tässä yhteydessä on huomautettava, että yhteisöjen tuomioistuin otti asioissa Neath [66] ja Coloroll Pension Trustees [67] antamissaan tuomioissa huomioon sen, että miesten ja naisten erilainen elinajanodote oli yksi näissä asioissa riidanalaisten eläkejärjestelmien rahoitusta määritettäessä huomioon otetuista vakuutusmatemaattisista tekijöistä. Yhteisöjen tuomioistuin ei kuitenkaan ilmaissut kantaansa tämän tekijän yhteensopivuudesta yhteisön oikeudessa säädetyn sukupuoleen perustuvaa syrjintää koskevan kiellon kanssa. [68] Se totesi näissä tuomioissa ainoastaan obiter dicta, että ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluvien työntekijöiden maksamien ammatillisen eläkejärjestelmän maksujen määrän on oltava sama sekä mies- että naispuolisten työntekijöiden osalta, koska ne muodostavat osan työntekijän palkasta. [69] Pelkästään tämän toteamuksen perusteella ei voida päätellä, katsooko unionin tuomioistuin, ettei elinajanodote ole objektiivinen tai asiallinen peruste vanhuuseläkkeiden laskennassa.

88. Tätä kysymystä ei kuitenkaan tarvitse ratkaista nyt käsiteltävässä asiassa, koska vanhuuseläkkeen saamisen kestolla ei selvästikään ole yhteyttä siihen, ettei naispuolisten pieneläkkeen saajien ryhmälle myönnetty poikkeuksellista eläkkeiden korotusta. Tämä ilmenee jo siitä, että naisia on myös poikkeuksellisen eläkkeiden korotuksen piiriin kuuluvien eläkkeensaajien ryhmässä. He hyötyvät poikkeuksellisesta eläkkeiden korotuksesta siksi, että heidän vanhuuseläkkeensä ovat alun perinkin suurempia, eivätkä siksi, että heillä on eri elinajanodote kuin naispuolisilla pieneläkkeiden saajilla. Kuten jo todettiin, on kuitenkin epäselvää, miksei myös pieneläkkeiden ostovoimaa ole tarkoitus pitää ennallaan. Näin ollen sitä, että naispuoliset eläkkeensaajat saavat eläkettä

66 – Asia C-152/91, tuomio 22.12.1993 (Kok., s. I-6935, Kok. Ep. XIV, s. I-535, 24 kohta).

67 – Asia C-200/91, tuomio 28.9.1994 (Kok., s. I-4389, Kok. Ep. XVI, s. I-91, 74 kohta).

68 – Ks. julkisasiamies Kokottin 30.9.2010 esittämä ratkaisuehdotus edellä alaviitteessä 14 mainitussa asiassa Association Belge des Consommateurs Test-Achats ym., 55 kohta.

69 – Edellä alaviitteessä 66 mainittu asia Neath, tuomion 31 kohdan toinen virke ja edellä alaviitteessä 67 mainittu asia Coloroll Pension Trustees, tuomion 80 kohdan toinen virke.

kauemmin, ei voida pitää erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteena.

iii) Korvauslisän viitetasojen poikkeuksellinen korotus

89. Lopuksi on vielä tutkittava, onko vuoden 2008 eläkkeiden tarkistuksen yhteydessä säädetty pieneläkkeiden pienempi korotus ja siitä aiheutuva voimakkaampi kielteinen vaikutus naispuolisiin eläkkeensaajiin eläkkeitä tarkistettaessa perusteltavissa sillä, että korvauslisän viitetasoa korotetaan suhteellisesti enemmän.

– Oikeutetun sosiaalipoliittisen tavoitteen olemassaolo

90. Arvioitaessa, onko toimenpide oikeutettu, on tarkasteltava muun muassa myös sen johdonmukaisuutta siihen säännöksen varsinaiseen lainsäädännölliseen tavoitteeseen nähden, joka sillä on viime kädessä tarkoitus saavuttaa.[70] Ennen tämän oikeuttamisperusteen tutkimista on siksi palautettava pikaisesti mieleen riidanalaisten säännösten lainsäädännölliset tavoitteet.

91. Itävallan hallituksen mukaan eläkkeiden korotuksen tavoitteena on niiden ostovoiman säilyttäminen, mitä on sinänsä pidettävä oikeutettuna sosiaalipolitiikan tavoitteena. Varsinaisesta eläkkeiden korotuksesta on erotettava korvauslisäjärjestelmä, jonka tarkoituksena on Itävallan hallituksen mukaan auttaa sellaisia eläkkeensaajia, joiden eläke on pieni esimerkiksi lyhyen vakuutusajan tai työssäoloaikana saatujen pienten tulojen vuoksi.[71] Korvauslisäjärjestelmä rahoitetaan julkisin varoin. Asiassa Skalka antamassaan tuomiossa[72] yhteisöjen tuomioistuin piti korvauslisää siksi sosiaalihuollon luonteisena ja asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 2 a kohdassa tarkoitettuna maksuihin perustumattomana erityisetuutena. Koska korvauslisä on näin ollen sosiaalihuollon luonteinen siksi, että sillä taataan vähimmäistoimeentulo riittämättömän eläkkeen tapauksessa,

70 – Unionin tuomioistuin on muistuttanut johdonmukaisuuden vaatimuksesta viimeksi edellä alaviitteessä 14 mainitussa asiassa Association Belge des Consommateurs Test-Achats ym. antamansa tuomion 21 kohdassa unionin lainsäätäjän sääntelytehtävän yhteydessä.

71 – Ks. Itävallan hallituksen kirjalliset huomautukset, 8 ja 9 kohta.

72 – Asia C-160/02, tuomio 29.4.2004 (Kok., s. I-5613, 26 ja 30 kohta).

sillä pyritään myös saavuttamaan sellainen sosiaalipolitiikan tavoite, jota on pidettävä oikeutettuna.

– Toimenpiteiden soveltuvuus tavoitteiden saavuttamiseen

Eläkkeiden korotuksen ja korvauslisän vaikutusten yhteys

92. Kolmas ennakkoratkaisukysymys koskee sitä, onko erilainen kohtelu oikeutettua, kun otetaan huomioon eläkkeiden korotuksen ja korvauslisän monitahoiset yhteisvaikutukset. Kuten edellä jo todettiin,[73] unionin tuomioistuin ei ole tietyn sosiaalipoliittisen toimenpiteen vaikutusten arvioinnissa ottanut tähän mennessä huomioon turvajärjestelmän muita, myönteisiä vaikutuksia, jotka tasaavat haittoja. Vaikka eläkkeiden korotus ja korvauslisä ovat oikeastaan erilaisia kansallisen sosiaalipolitiikan välineitä, jotka vaikuttavat eri tavoin vanhuuseläkkeisiin, niiden välillä on kuitenkin – kuten Itävallan hallitus on vakuuttavasti esittänyt[74] – vaikutusten yhteys, joka on otettava huomioon arvioitaessa toimenpiteen oikeutusta. Korvauslisän vaikutusten huomioon ottamista puoltaa erityisesti se, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin nimenomaisesti kehottaa kolmannessa ennakkoratkaisukysymyksessään unionin tuomioistuinta tekemään niin. Tätä kehotusta on noudatettava. Näin ollen on tarkasteltava seuraavaksi molempien välineiden yhteisvaikutusta.

Eri sosiaalipoliittisten välineiden sekoittumisesta johtuva epäjohdonmukaisuus

Välineiden erilainen oikeudellinen luonne

93. Toimenpiteiden soveltuvuutta, erityisesti niiden johdonmukaisuutta asetettujen tavoitteiden kannalta, on syytä epäillä ensinnäkin siksi, että niillä on erilainen oikeudellinen luonne, minkä vuoksi niiden ei voida katsoa olevan keskenään vaihdettavissa.

94. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi asioissa Teuling[75] ja Molenbroek[76] antamissaan tuomioissa, että lisiä koskevat kansalliset säännökset, joilla taataan etuuteen oikeutetuille asianmukainen vähimmäistoimeentulo ja

73 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 73 kohta.

74 – Ks. Itävallan hallituksen kirjalliset huomautukset, 11 ja 12 kohta. Ks. myös Itävallan Verfassungsgerichtshofin 24.9.2009 antama tuomio, s. 34, jossa se katsoo, että ”korvauslisä on mahdollisesti otettava huomioon lakisääteiseen sosiaalivakuutukseen sisältyvänä eläkejärjestelmän erottamattomana osana arvioitaessa kyseisen järjestelmän säännösten perustuslainmukaisuutta”.

75 – Mainittu edellä alaviitteessä 38.

76 – Mainittu edellä alaviitteessä 27.

joissa poikkeuksellisesti evätään etuudet tapauksissa, joissa hakijalla on riittävät tulot, esimerkiksi aviopuolison kautta, ovat lähtökohtaisesti sopusoinnussa direktiivin 79/7 kanssa, myös silloin, kun lisän saavat useammin miehet kuin naiset. [77] On kuitenkin todettava, että näissä asioissa oli kyse toimenpiteistä, joiden tavoitteena oli taata etuuteen oikeutetuille sosiaalista minimitoimeentuloa vastaavat tulot. [78] Kyseiset toimenpiteet olivat näin ollen lähinnä sosiaalihuollon luonteisia. Kyseisen tavoitteen lainmukaisuutta on perusteltu tuomiossa sillä, että ”sosiaalista minimitoimeentuloa vastaavien tulojen takaaminen on erottamaton osa jäsenvaltioiden sosiaalipolitiikkaa ja että niillä on kohtuullisen suuri harkintavalta sen osalta, millaisia suojelutoimenpiteitä ne ottavat käyttöön ja miten niiden käyttöönotto konkreettisesti toteutetaan”. [79]

95. Lisiä koskevat säännökset, joita yhteisöjen tuomioistuin tarkasteli edellä mainituissa asioissa, ovat riidanalaisen korvauslisän kanssa samankaltaisia siltä osin, että ne ovat sosiaalihuollon luonteisia. Nyt käsiteltävässä asiassa tähän oikeuskäytäntöön viittaamalla voitaisiin kuitenkin oikeuttaa enintään korvauslisän epääminen aviopuolison riittävien tulojen perusteella – kuten pääasian valittajan tapauksessa – muttei sitä, ettei pieneläkkeiden saajille myönnetty poikkeuksellista eläkkeiden tarkistusta, josta nyt käsiteltävässä asiassa on tosiasiallisesti kyse. Mainittua oikeuskäytäntöä ei näin ollen voida soveltaa suoraan pääasiaan.

96. Riittävien taloudellisten varojen olemassaoloa voidaan toisin sanoen mahdollisesti pitää mainitun oikeuskäytännön perusteella oikeuttamisperusteena korvauslisän epäämiselle muttei poikkeuksellisen eläkkeiden tarkistuksen tekemättä jättämiselle, koska jälkimmäinen toimenpide ei ole sosiaalihuollon luonteinen vaan oikeudelliselta luonteeltaan täysin erilainen.

– Toimenpiteet eivät ole vaihdettavia keskenään

97. Toiseksi toimenpiteiden epäjohdonmukaisuutta voidaan perustella myös niiden erilaisella sääntelytarkoituksella, mikä puoltaa myös sitä, ettei niiden voida katsoa olevan keskenään vaihdettavissa.

98. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien toteamusten perusteella herää epäily, voidaanko korvauslisän viitetason korottamista suhteellisesti enemmän ylipäätään pitää objektiivisena oikeuttamisperusteena,

77 – Edellä alaviitteessä 38 mainittu asia Teuling, tuomion 14 kohta ja edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Molenbroek, tuomion 20 kohta.

78 – Ks. edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Molenbroek, tuomion 14 kohta.

79 – Ibid., 15 kohta.

koska kyseisen toimenpiteen tosiasiallisena tavoitteena on, että aiempaa useammat eläkkeensaajat saavat korvauslisän eivätkä poikkeuksellista eläkkeen tarkistusta. Itävallan hallituksen mukaan kansallinen lainsäätäjä pyrki tällä toimenpiteellä siihen, että eläkkeensaajat, joiden tulot olivat toistaiseksi ylittäneet niukasti viitetason, jäävät eläkkeiden pienemmän tarkistuksen vuoksi viitetason, jota on poikkeuksellisesti korotettu, alapuolelle ja saavat lopulta korvauslisän. [80] Vaikka tämä sosiaalipoliittinen toimenpide vaikuttaa oikeutetulta, se ei edelleenkään selitä sitä, miksi pieneläkkeiden saajat on ylipäätään jätetty poikkeuksellisen eläkkeiden korotuksen ulkopuolelle, kun otetaan huomioon, että korvauslisällä ja eläkkeiden tarkistuksella on tosiasiallisesti eri sosiaalipoliittiset tavoitteet, jotka on erotettava toisistaan. [81]

99. Toisin sanoen on niin, että siltä osin kuin riidanalaisessa eläkkeiden tarkistuksessa on pääasiallisesti kyse siitä, että korvauslisän viitetasoa poikkeuksellisesti korotetaan mutta pieneläkkeille ei myönnetä muiden eläkkeiden tavoin poikkeuksellista korotusta, kyseisessä eläkkeiden tarkistuksessa sekoittuvat toimenpiteet, joilla on erilaiset sosiaalipoliittiset tavoitteet. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa tähän analysoidessaan eläkkeiden tarkistusta koskevaa järjestelmää. [82] Asetettujen tavoitteiden erilaisuuden vuoksi johdonmukaisuuden kannalta tarkasteltuna ei tunnu ymmärrettävältä, miten sosiaalipoliittisen toimenpiteen toteuttamatta jättäminen voidaan perustella asiallisesti sillä, että sen sijaan toteutetaan toinen sosiaalipoliittinen toimenpide.

– Soveltumattomuus ostovoiman säilyttämistä koskevan tavoitteen saavuttamiseen

100. Edellä esitetystä huolimatta on otettava huomioon, ettei käyttämällä korvauslisää toisin kuin mihin se oli alun perin tarkoitettu vanhuuseläkkeiden tukemiseen voida loppujen lopuksi poistaa naispuolisten pieneläkkeen saajien asettamista epäedulliseen asemaan, koska korvauslisä jää saamatta, kun huomioon otetaan eläkkeensaajan muut omat tulot ja hänen kanssaan yhteistaloudessa asuvan aviopuolison tulot. Korvauslisän epääminen vaikuttaa viime kädessä siten, että naispuoliset pieneläkkeen saajat joutuvat jopa entistä huonompaan asemaan muihin eläkkeensaajaryhmiin (suurempien eläkkeiden saajat ja miespuoliset pieneläkkeen saajat) nähden. Olen toista ennakkoratkaisukysymystä koskevissa toteamuksissani viitannut

80 – Ks. Itävallan hallituksen kirjalliset huomautukset, 11 kohta.

81 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 90 ja 91 kohta.

82 – Ks. ennakkoratkaisupyyntöpäätös, 16 kohta.

naispuolisille pieneläkkeen saajille aiheutuvan haitan laajuuteen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien tietojen perusteella.[83] Vaikka jäsenvaltiolle myönnetäänkin kohtuullisen suuri harkintavalta,[84] on epäselvää, onko riidanalaisessa säännöstössä tarkoitettu korvauslisän viitetasojen korottaminen omiaan edistämään naispuolisten pieneläkkeen saajien ostovoiman säilyttämistä.

– Säännöstö ei ole tarpeen

101. Edellä esitetystä huolimatta tämä epäedulliseen asemaan asettaminen herättää epäilyn, onko eläkkeiden tarkistus tarpeen vanhuuseläkkeiden ostovoiman säilyttämiseksi sosiaalisen porrastuksen periaatteen mukaisesti, sillä – kuten komissio vakuuttavasti toteaa[85] – kyseinen tavoite olisi voitu yhtä hyvin saavuttaa korottamalla kaikkia korvauslisän viitetason alapuolella olevia eläkkeitä prosenttimääräisesti yhtä paljon kuin suurempia eläkkeitä. Näin olisi päästy lähelle asetettua tavoitetta ilman erilaista kohtelua.

102. Yhteenvetona on todettava, ettei eläkkeiden tarkistuksen yhteydessä naispuolisiin eläkkeensaajiin kohdistuvaa voimakkaampaa kielteistä vaikutusta voida perustella myöskään sillä, että korvauslisän viitetasoa korotetaan suhteellisesti enemmän.

2. Välipäätelmä

103. Edellä esitetyn perusteella katson, että pääasiassa on kyseessä direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sukupuoleen perustuva välillinen syrjintä.

83 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 72 ja 73 kohta.

84 – Jäsenvaltioilla sosiaalipolitiikan alalla olevaan laajaan harkintavaltaan on jo viitattu edellä tämän ratkaisuehdotuksen 61 kohdassa. Edellä alaviitteessä 27 mainittu Prechal, S., s. 87, katsoo, että kun otetaan huomioon miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen merkitys, kansalliset tuomioistuimet eivät saa tyytyä siihen perusteluun, että säännöksen laatijan intressi on etusijalla kyseiseen periaatteeseen nähden. Tekijä vaatii sen sijaan tutkimaan tarkasti, onko säännös oikeutettu.

85 – Ks. komission kirjalliset huomautukset, 44 kohta.

VII Ratkaisuehdotus

104. Kaiken edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Oberster Gerichtshofin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

1) Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19.12.1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY 4 artiklaa on tulkittava siten, että myös lakisääteistä eläkevakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädetty eläkkeiden vuositarkistusjärjestelmä (indeksointi) kuuluu kyseisen säännöksen 1 kohdassa tarkoitetun syrjintäkiellon soveltamisalaan.

2) Direktiivin 79/7 4 artiklaa on tulkittava siten, että se on esteenä eläkkeiden vuositarkistusta koskevalle kansalliselle säännökselle, jonka mukaan tietty ryhmä pieneläkkeiden saajia saa mahdollisesti pienemmän korotuksen kuin muut eläkkeensaajat, siltä osin kuin tällainen säännöstö on epäedullinen 25 prosentille miespuolisista mutta 57 prosentille naispuolisista eläkkeensaajista, ellei tätä voida perustella objektiivisilla seikoilla, jotka eivät mitenkään liity syrjintään sukupuolen perusteella.

3) Naispuolisten eläkkeensaajien asettamista epäedulliseen asemaan heidän eläkkeensä vuosikorotuksen yhteydessä ei missään tapauksessa voida perustella naispuolisten eläkkeensaajien varhaisemmalla eläkeiällä tai sillä, että he saavat eläkettä kauemmin, tai sillä, että sosiaalioikeudellista vähimmäistuloa koskevaa viitetasoa (korvauslisän viitetasoa) korotettiin suhteellisesti enemmän, kun sosiaalioikeudellisen vähimmäistulon myöntämistä (korvauslisä) koskevissa säännöksissä säädetään eläkkeensaajan muiden omien tulojen ja hänen kanssaan yhteistaloudessa asuvan aviopuolison tulojen huomioon ottamisesta, mutta muiden eläkkeensaajien eläkettä korotettaessa ei oteta huomioon eläkkeensaajan muita omia tuloja eikä hänen aviopuolisonsa tuloja.